

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jaana Ahonen & Ari-Pekka Pajuluoma

**RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMIEN
TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN
VAASAN VANKILASSA VUONNA 2010**

Sosiaali- ja terveysala
2011

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Jaana Ahonen & Ari-Pekka Pajuluoma
Opinnäytetyön nimi	Rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden toteutuminen Vaasan vankilassa vuonna 2010
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	87 + 3 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tutkimuksen päätavoitteina oli selvittää Vaasan vankilan rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden edistymistä vuonna 2010 sekä moniammatillisen työryhmän näkemyksiä tavoitteita edistävästä ja haittaavista tekijöistä. Lisäksi selvitettiin miten tavoitteisiin yleisesti pystyttiin vastaamaan ja miten niihin pystyttäisiin tulevaisuudessa vastaamaan paremmin.

Tutkimus suoritettiin kahdessa osiossa. Ensimmäisessä osiossa kerättiin kaikki Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneiden vankien rangaistusajan suunnitelmat vankitietojärjestelmästä, joista poimittiin yksittäiset tavoitteet ja jaettiin ne tutkimuksessa tarvittaviin pääteemaluokkiin. Toisessa osiossa tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselylomaketta ja kyselytulokset analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Kyselytuloksia peilattiin vankitietojärjestelmästä poimituihin rangaistusajan suunnitelmiin.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden etenemiseen vaikuttavat selkeästi vangin sijoittelu, tuomion pituus sekä vangille kirjatut tavoitteet ja resurssit. Useimmiten vanki sijoitetaan kotipaikkakunnan ja sosiaalisten suhteiden perusteella, jolloin sijoitusvankilalla ei välttämättä ole riittäviä resursseja ja toimintoja vastaamaan suunniteltuihin tavoitteisiin. Tuomion pituus vaikuttaa negatiivisesti lyhyt-tuomioisilla, jolloin ei ole aikaa vaikuttaa tavoitteisiin vaan keskitytään lähinnä vapautumisen valmisteluun. Tavoitteet saattavat myös olla liian vaativia tuomion pituuteen nähden. Myös useita vankiin, organisaatioon ja yhteiskuntaan vaikuttavia seikkoja tuli esille.

ABSTRACT

Authors	Jaana Ahonen & Ari-Pekka Pajuluoma
Title	The Implementation of the Sentence Plan and the Goals in Vaasa Prison in 2010
Year	2011
Language	Finnish
Pages	87 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The main purpose of this bachelor's thesis was to find out how the goals of the sentence plans were implemented in Vaasa Prison in 2010. A further purpose was to find out what the promoting and hindering factors are according to the multi-professional team. One aim was also to find out how the goals were reached and how they could be reached better in the future.

This research has been carried out in two parts. In the first part all the sentence plans from the inmate-information system of the inmates who have been released from Vaasa prison in 2010 were collected. Single goals were gathered up from the material and divided according to the main themes of the research. In the second part a questionnaire was used a research method and the results were analysed with content analysis method. The results of the questionnaire were compared to the sentence plans that were taken from the inmate-information system.

As we can see from the research results, many things can affect how the goals of the sentence plans are implemented. These things are for example where the inmate has been placed (the prison), the length of prison sentence, resources (social workers, senior instructors, substance abuse instructors, psychologists, etc.) and the goals that are given to the inmates. Usually inmates are placed in prisons that are near their home locality. Social relationships are also important and affect the layout. But this kind of layout may cause some problems. There is a possibility that the prison in home locality doesn't necessarily have enough resources and services when it comes achieving the goals of the sentence plan. If inmates have short sentences it is difficult to affect the goals because the multiprofessional team does not have enough time to work with the inmates. When the sentences are short, the team focuses on the release plan. The goals may also be too demanding if you think about the length of the sentence. There were also other factors related to the prisoner, the organisation and the society that came up in the results.

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	4
ABSTRACT	5
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	7
LIITELUETTELO.....	9
1 JOHDANTO.....	11
2 RANGAISTUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	12
2.1 Historiaa	14
2.2 Täytäntöönpanon tavoitteet	15
2.3 Vuoden 2006 kokonaisuudistus.....	15
3 RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMA.....	18
3.1 Laatiminen.....	18
3.2 Sisältö	19
3.3 Tavoitteet.....	20
3.4 Arviointi	21
3.5 Sijoituslaitoksen vastuu	22
3.6 Vaasan vankila.....	22
3.7 Sijoitteluprosessi.....	24
3.8 Rangaistusajan suunnitelmaa tukevat toiminnot	25
3.9 Vaasan vankilassa vuonna 2010 tarjotut toiminnot.....	26
4 TUTKIMUSONGELMAT	29
4.1 Tutkimusmenetelmät	29
4.2 Kyselylomake	30
4.3 Vankitietojärjestelmä.....	31

5 AINEISTON ANALYYSI	32
5.1 Tutkimuksen luotettavuus	33
5.3 Aineiston analysoinnista.....	34
6 TUTKIMUSTULOKSET	38
6.1 Rangaistusajan suunnitelmat	38
6.2 Kirjallisen materiaalin perusteella laadittu rangaistusajan suunnitelma.....	40
6.2.1 Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet	42
6.2.2 Päähteisiin liittyvät tavoitteet	44
6.2.3 Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet	46
6.2.4 Vapautumiseen liittyvät tavoitteet	49
6.2.5 Tuloihin ja talouteen liittyvät tavoitteet.....	50
6.2.6 Terveysten liittyvät tavoitteet	50
6.2.7 Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tavoitteet	50
6.2.8 Tavoitteiden edistyminen kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa	51
6.3 Riski- ja tarvearvioon perustuvat rangaistusajan suunnitelmat	54
6.3.1 Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen	56
6.3.2 Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden jakautuminen	57
6.3.3 Päähteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen	59
6.3.4 Sosiaalisiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen	61
6.3.5 Vapautumiseen liittyvien tavoitteiden jakautuminen	61
6.3.6 Tuloihin ja talouteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen.....	62
6.3.7 Terveysten liittyvien tavoitteiden jakautuminen	62
6.3.8 Tavoitteiden edistyminen haastattelujen perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa	62

6.4 Tavoitteiden edistyminen kokonaisuudessaan.....	64
7 KYSELYTULOKSET.....	65
7.1 Vankiin liittyvät seikat kyselyn perusteella.....	65
7.2 Organisaatioon liittyvät seikat kyselyn perusteella	70
7.3 Yhteiskuntaan liittyvät seikat kyselyn perusteella.....	74
8 Johtopäätökset	78
9 POHDINTA.....	83
LÄHTEET	85

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Sijoitteluprosessi	s.23
Kuvio 2.	Ensimmäisen aineiston analysointi	s.33
Kuvio 3.	Toisen aineiston analysointiprosessi	s.34
Kuvio 4.	Tavoitteiden jakautuminen teema-alueittain	s.37
Kuvio 5.	Tavoitteiden jakautuminen kirjallisen materiaalin perusteella	s.39
Kuvio 6.	Koulutus ja työllisyys – tavoitteen jakautuminen teema-alueen sisällä	s.40
Kuvio 7.	Päihteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen teema-alueen sisällä	s.43
Kuvio 8.	Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet teema-alueen sisällä	s.45
Kuvio 9.	Tavoitteiden edistyminen kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa	s.50
Kuvio 10.	Riski- ja tarvearvion perusteella laadittujen tavoitteiden jakautuminen teema-alueisiin	s.53
Kuvio 11.	Riski- ja tarvearvioon ja haastatteluun perustuvien tavoitteiden erot	s.54
Kuvio 12.	Koulutus ja työllisyys – tavoitteen jakautuminen	

	teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio)	s.55
Kuvio 13.	Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet	
	teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio)	s.57
Kuvio 14.	Päihteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen	
	teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio)	s.59
Kuvio 15.	Tavoitteiden edistyminen riski- ja tarvearvioon	
	perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa 2010	s.62
Kuvio 16.	Tavoitteiden edistyminen koko aineiston perusteella	
	2010	s.63
Kuvio 17.	Vangin tavoitteita edistävät tekijät.	s.65
Kuvio 18.	Vankiin liittyvät seikat, jotka haittaavat tavoitteiden	
	edistymistä	s.67
Kuvio 19.	Organisaatioon liittyvät seikat, jotka edistävät	
	tavoitteita	s.70
Kuvio 20.	Organisaatioon liittyvät seikat, jotka haittaavat	
	tavoitteiden edistymistä	s.71
Kuvio 21.	Yhteiskuntaan liittyvät seikat, jotka edistävät	
	tavoitteita	s.74
Kuvio 22.	Yhteiskuntaan liittyvät seikat, jotka haittaavat	
	tavoitteiden edistymistä	s.75

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kyselylomake Vaasan vankilan moniammatilliselle työryhmälle

LIITE 2. Taulukko tavoitteita edistävästä ja haittaavista tekijöistä

LIITE 3. Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olivat Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneiden vankeusvankien rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet ja niiden eteneminen sekä Vaasan vankilan moniammatillisen työryhmän näkemykset tavoitteiden edistymisestä ja edistymistä haittaavista tekijöistä. Tavoitteena oli selvittää, kuinka hyvin haastattelujen ja kirjallisen materiaalin perusteella tehdyt rangaistusajan suunnitelmat ovat edenneet vankitietojärjestelmästä poimittujen tietojen perusteella Vaasan vankilassa vuonna 2010. Lisäksi tavoitteena oli selvittää kyselylomakkeen avulla moniammatillisen työryhmän näkemyksiä siitä, millaiset vankiin, organisaatioon ja yhteiskuntaan liittyvät tekijät vaikuttavat tavoitteiden edistymiseen. Näiden vastausten pohjalta pyrimme pohtimaan sitä, millaisilla keinoilla tavoitteisiin pystyttäisiin Vaasan vankilassa vastaamaan paremmin.

Aiheen tutkimuksellemme löysimme oman työmme kautta. Halusimme tutkia asiaa, koska oletamme, että arviointikeskus sijoittaa vangit sosiaalisten suhteiden eli kotipaikkakunnan perusteella, eikä varsinaisesti rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden mukaisesti, jolloin Vaasan vankilalla ei välttämättä ole riittäviä resursseja ja toimintoja vastaamaan kaikkiin tarvittaviin tavoitteisiin. Tutkimuksen avulla saadaan ajankohtainen katsaus siitä, minkälaisiin tavoitteisiin tällä hetkellä pysytään vastaamaan ja kuinka resurssit on suunnattu. Toivomme, että tutkimuksesta on tulevaisuudessa hyötyä Vaasan vankilalle ja arviointikeskukselle vankien sijoittamisessa Vaasan vankilaan.

Tutkimuksen taustateorioina käytettiin mm. rangaistusajan suunnitelmia, sijoitteluperusteita, vankeuslakia sekä Vaasan vankilassa tarjottuja toimintoja. Monipuolisen ja kattavan tutkimustuloksen aikaansaamiseksi tutkimuksessa käytettiin kahta eri aineistoa. Ensimmäisessä aineistossa oli kaikki Vaasan vankilasta vapautuneiden vankeusvankien rangaistusajan suunnitelmat ja toisessa kaikkien moniammatillisen työryhmän jäsenten kyselylomake vastaukset. Vastaustuloksena molemmissa aineistoissa oli siis täydet 100 %.

2 RANGAISTUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Rikoslain 3 luvun 1§:n mukaan ”*Rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi. Rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin.* (RL 39/1889 muutoksineen.)

Rankaisun käsite edellyttää aina rikoksen käsitettä, sillä ilman rikosta ei voida rangaista. Rikoksella tarkoitetaan tarkoituksellista tekoa, josta on säädetty laissa rangaistus, teko on siis kriminalisoitu. Kriminalisoinnin oletuksena on, että rikosoikeudellisella sääntelyllä voidaan vaikuttaa ihmisiin, siten, että he eivät tekisi rikoksia. Kriminalisointien tulisi liittyä yhteiskuntamoraaliin, sillä se tuo luottamusta järjestelmää kohtaan ja ilman liitosta ne jäävät tehottomiksi. Lähtökohtana kuitenkin on, että kriminalisointi on vasta viimeinen keino yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kriminalisoinnin kohteena voivat olla ainoastaan tekotyypit ja siitä poliittisesti päätettäessä täytyy olla erittäin vahvat perustelut. Rangaistuksen olennaisena päätehtävänä taas on yhteiskunnan kannalta osoittaa, että tiettyjä tekoja ei hyväksytä. Rangaistus voidaan määrittellä sisällöllisesti ja muodollisesti. Sisällöllisen määritelmän mukaan rikoksen tekijän oletetaan pitävän rangaistusta negatiivisena asiana, jota tulee välttää. Lisäksi rankaisemisen tulee olla tietoista ja suunnitelmallista sekä rangaistusten antajilla oletetaan olevan juridinen oikeus siihen. Ulkoisena syynä on voimassa olevan lain rikkominen. Rangaistusten määrittelyn rajanveto-ongelmien välttämiseksi tarvitaan myös muodollista määrittelyä. Muodollisessa määrittelyssä rangaistukset jaetaan kolmeen ryhmään, päärangaistuksiin, erityisiin päärangaistuksiin sekä lisärangaistuksiin. (Laine 2007,202,13; Boucht & Frände 2008,15-18.)

Laeilla ei ole minkäänlaista merkitystä, mikäli niiden rikkomisella ei ole minkäänlaisia seurauksia. Tämän vuoksi rikoksesta on seurattava rangaistus, joka toimii myös pelotteena rikosten ehkäisemiseksi. Rangaistusten myötä lait myös pysyvät uskottavina ja tuovat luottamusta yhteiskuntaan. Lisäksi rangaistusten vaikutus on laaja, ne vaikuttavat muihinkin kuin itse tekijään ja voivat toimia varoittavana esimerkkinä. Uusintarikolli-

suudesta puhuttaessa, itse rangaistuksilla sitä ei voida ehkäistä, sillä pelkästään rangaistuksen saaminen ei paranna ketään. (Tolvanen, 2008,12-13.)

Rangaistusfilosofiassa rangaistusteoriat voidaan jakaa utilirasmisiin ja retributivismisiin käsitteisiin. Molemmat ovat nykyään vahvasti mukana teoreettisessa pohdinnassa koskien rangaistuksia. Utilirasmilla tarkoitetaan hyötyajattelua, jonka mukaan rangaistuksella saavutetaan yhteiskunnan kannalta hyödyllisiä seurauksia, vähennetään rikollisuutta tai muutetaan rikollisuuden laatua. Utilitarismi tarkastelee rangaistusta sen aikaansaamien tulosten kautta ja keskittyy myös siihen, minkälaisia tuloksia rangaistuksilla saadaan tulevaisuudessa. Ongelmakohtana utilirasmisissa on se, että yhteiskunnan etu on aina tärkeämpi kuin yksilön etu. Retributivismilla tarkoitetaan sovitus- ja kostoajattelua, jonka mukaan rikostyyppien ja rangaistusten välillä tulee olla tietty vastavuussuhde. Rankaisuun voidaan liittää myös korjaavia oikeuden elementtejä, esimerkiksi korvauksia uhreille. Retributivismin ongelma-kohtana on se, että sillä luodaan oikeutus rangaistukseen, mutta se ei vastaa siihen, miten ja kuinka paljon tulisi rangaista. (Laine 2007,203-205.)

Rikoslain 3 luvun 4§:ssä on määritelty rangaistusvastuusta ja syyntakeettomuudesta seuraavasti:

*”Rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta ja on syyntakeinen. Tekijä on syyntakeeton, jos hän ei teko-
hetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielen-
terveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosi-
asiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädel-
lä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt (syynta-
keettomuus). Jollei tekijä ole 2 momentin mukaan syyntakeeton, mutta hä-
nen kykynsä ymmärtää tekonsa tosiasiallinen luonne tai oikeudenvastai-
suus taikka säädellä käyttäytymistään on mielisairauden, vajaamielisyy-
den taikka mielen-terveyden tai tajunnan häiriön vuoksi teko-
hetkellä merkittävästi alentunut (alentunut syyntakeisuus), on rangaistusta määrättä-
essä otettava huomioon, mitä 6 luvun 8 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään.
Päihtymystä tai muuta tilapäistä tajunnan häiriötä, johon tekijä on saatta-
nut itsensä, ei oteta syyntakeisuusarvioinnissa huomioon, ellei siihen ole
erityisen painavia syitä.”(RL 39/1889 muutoksineen.)*

2.1 Historiaa

Laki rangaistuksen täytäntöönpanosta säädettiin joulukuussa 1889, jolloin rangaistusjärjestelmästä poistettiin häpeä-, ruumiin- ja karkoitusrangaistukset. Tällöin pääsääntöisiksi rangaistuksiksi tulivat vapaus- ja sakkorangaistus. Vapausrangaistuksiin kuuluivat kuritushuone ja vankeus. Laki uudistui ja muuttui 1900-luvun aikana useita kertoja, mutta muutokset olivat lähinnä teknisiä. (HE 263/2004 vp,7.)

Vuonna 1966 aloitettiin osauudistuksina kokonaisvaltainen uudistustyö. Vapausrangaistusjärjestelmän uudistukselle loivat pohjaa mm. yhteiskunnan muutokset ja yhteiskuntakriittiset liikkeet. Normaalisuusperiaatteelle perustuva vapausrangaistuksen täytäntöönpano hyväksyttiin laajalti. Normaalisuusperiaatteen mukaan laitosten tuli vastata yhteiskunnassa yleisesti vallitsevia olosuhteita. Vangilla tuli olla mahdollisuus työtoimintaan, koulutukseen sekä terveydenhuolto- ja muihin palveluihin. Uudistustyötä jatkettiin laajemmin 1970-luvulla, jolloin esitettiin vangin parantamisajattelulle perustuvasta progressiivisesta järjestelmästä luopumista, työtoiminnasta maksettavasta korvauksesta ja oikeudesta poistua laitoksesta pakottavista syistä. Uudistustyöllä mahdollistettiin joissakin tapauksissa vapausrangaistuksen täytäntöönpanon lykkääminen sekä otettiin käyttöön poistumislupajärjestelmä. Myös vankeinhoitolaitoksesta annettua asetusta muutettiin siten, että vapausrangaistuksen tavoitteeksi asetettiin vangin sijoittumisen yhteiskuntaan edistäminen ja rangaistuksen haittojen minimoiminen. Lisäksi vangin oikeuksia lisättiin yhteydenpitoon vankilan ulkopuoliseen maailmaan, laitoksen ulkopuoliseen hoitoon, kirjojen hankkimiseen sekä tv- ja radiolähetysten seuraamiseen. Uudistukset tulivat voimaan 1.heinäkuuta 1975. (HE 263/2004 vp,7.)

1.heinäkuuta 1975 tuli voimaan myös uusi vankeinhoitoasetus, jonka keskeisenä lähtökohtana oli vapausrangaistuksen täytäntöönpanon muotoileminen niin, että rangaistuksena on pelkkä vapaudenmenetys. Vapaudenmenetyksen rangaistusarvoa pidettiin tarpeeksi suurena, joten rangaistuksen kovennuksia ei tarvittu. Myös vankilaoloja koskevat säännökset muotoiltiin inhimilliset näkökulmat huomioiden ja siihen perustuen luovutettiin kuritushuonerangaistuksesta sekä progressiivijärjestelmästä. (HE 263/2004 vp,8.)

2.2 Täytäntöönpanon tavoitteet

Rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteista säädetään vankeuslain 1 luvun 2§:ssä. Sen mukaan tavoitteena on rikosten estäminen rangaistusaikana sekä vangin valmiuksien lisääminen rikoksettomaan elämäntapaan. Valmiuksia voidaan lisätä edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. (Vankeuslaki 767/2005.)

Kansainvälisten tutkimusten mukaan uusintarikollisuuteen ei voida vaikuttaa pelkästään rankaisemisella. Vankilaan takaisin palaamisen todennäköisyyttä lisäävät pitkät tuomiot, mikäli rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavia toimia ei ole. Vankeusaikana pyritään löytämään ratkaisuja päihderiippuvuuteen, mielenterveysongelmiin, alentuneeseen työ- ja toimintakykyyn, keskimääräistä vähäisempään ammatilliseen koulutukseen sekä varhaiseen syrjäytymiseen. Henkilön vankilakierteeseen vaikuttaa myös rikoksia suosiva vertaisryhmä, jonka vuoksi on tärkeää auttaa henkilöä rakentamaan uudelleen sosiaalisia sidoksia. Sosiaalisia tukiverkkoja voidaan vahvistaa esimerkiksi valvotun koevapauden sisällöllä, joka edellyttää tietenkin sitä, että henkilöllä on motivaatiota ja halua irtautua aiemmista toimintamalleista. (Hypén 2010.)

Vankilassa lisääntynyt järjestäytynyt rikollisuus ja huumausainerikollisuus tekee rikosten estäminen rangaistusaikana –tavoitteesta entistä tärkeemmän saavuttaa. Vankilariikollisuutta pyritään vähentämään vankilaturvallisuutta lisäävillä toimenpiteillä, kuten valvonnalla. Keskeistä on myös muiden viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö ja siitä syntyvät raportit ja analyysit, jotka auttavat resurssien suuntaamista oikeisiin toimenpiteisiin. (Hypén 2010.)

2.3 Vuoden 2006 kokonaisuudistus

Ennen 2000-lukua yhteiskunnan ja vankeinhoidon kehityksen asettamia vaatimuksia korjattiin osittaisuudistuksilla. 2000-luvulla kokonaisuudistuksen tarve oli kuitenkin suuri. Kokonaisuudistuksen tavoitteena oli poistaa silloin voimassa olleen lainsäädännön puutteet, joka oli vanhentunut lakiteknisesti, eikä siinä otettu tarpeeksi huomioon uuden perustuslain ja uusien ihmisoikeussopimusten asettamia vaatimuksia tai vankeinhoidossa tapahtuneita muutoksia, lähtökohtana oli siis säätää myös tutkintavangin

(Myhrberg 2007,11). Tavoitteena oli myös tehostaa vankeuden vaikuttavuutta sekä tehdä täytäntöönpanosta turvallinen. Vaikuttavuuden lisäämisessä keskeisenä välineenä on yksilöllisesti suunniteltu prosessi. (Mohell 2010).

Vankeuslainsäädännön kokonaisuudistus koski vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita, täytäntöönpanon sisältöä, ehdonalaista vapauttamista koskevia säännöksiä sekä vankeinhoitolaitoksen organisaatiota. Kokonaisuudistus tuli voimaan 1.10.2006. Tärkeimpiä kokonaisuudistukseen sisältyneitä säädöksiä ovat vankeuslaki, tutkintavankeuslaki, sekä 2 c luku, joka koskee rikoslain vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista. (Mohell 2010).

Vankeuden täytäntöönpanon määrittely oli yhtenä pyrkimyksenä, kun vankeuslainsäädäntöä uudistettiin. Suunnitelmallisen etenevän täytäntöönpanon katsottiin parhaiten edistävän vangin elämänhallintaa ja yhteiskuntaan sijoittumista. Yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma luotiin edistämään vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Näiden asioiden edistäminen vaati myös eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä uusien toimintatapojen luomista vankilaan. Rangaistusajan suunnitelma oli hyväksi katsottu työkalu päämäärän saavuttamiseksi. Rangaistusajan suunnitelmassa määritellään vangin toiminnallisuutta ja turvallisuutta edistävät tarpeet ja tekijät. (Myhrberg 2007,13-14)

Rangaistusajan täytäntöönpanon tavoitteista säädetään vankeuslain 1.luvun 2§ seuraavasti: ”*tavoitteena on 1) lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä 2) rikosten estäminen rangaistusaikana.*”

Uudistuksen tärkeimpiin säännöksiin kuuluu perussäännös rangaistusajan suunnitelmasta. (Pajujoja & Mohell 2006:67.) Säännöksestä säädetään vankeuslain 4 luvun 6§ seuraavasti:

”Vangille on laadittava rangaistusajan suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (rangaistusajan suunnitelma). Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta

ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Hyvissä ajoin ennen vangin todennäköistä vapauttamista suunnitelmaa täydennetään vapauttamissuunnitelmalla ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan tarvittavassa laajuudessa vangin edellytykset selviytyä vapaudessa sekä hänen palvelujen tarpeensa. Valvontasuunnitelmaan sovelletaan, mitä ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetussa laissa (782/2005) säädetään. Rangaistusajan suunnitelmassa ja laajuudessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot”. (Vankeuslaki 767/2005.)

3 RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMA

Rangaistusajan suunnitelma on tärkein työkalu vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteiden edistämiseksi. Suunnitelman avulla voidaan parantaa täytäntöönpanon enustettavuutta ja johdonmukaisuutta ja sillä vähennetään moninkertaisen työn tekemistä esimerkiksi tilanteissa, joissa vanki siirtyy laitoksesta toiseen tai vapautuu. Rangaistusajan suunnitelmista on hyötyä myös viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Suunnitelmalla voidaan tehostaa resurssien kohdentumista mm. vangin tarpeisiin ja kokonaistilanteeseen. (Pajuoja ym. 2006,66.)

Rangaistusajan suunnitelmien tarkoituksena on auttaa vankia irtautumaan rikollisesta elämäntavasta kehittämällä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan vankeusaikana ja sen jälkeen. Valmiuksien kehittäminen on monialainen prosessi, joka vaatii pitkäaikaista työskentelyä. (Nurminen, Ahmavaara & Niiniskorpi 2008,4.) Vankilan henkilökunnan tulisi tukea tätä prosessia esimerkiksi motivoimalla vankia osallistumaan erilaisiin toimintoihin ja auttamalla vapautumisen valmistelussa. Myös työntekijöiltä odotetaan sitoutumista myös pitkäaikaiseen työskentelyyn.

3.1 Laatiminen

Rikosprosessi, joka johtaa rangaistusajan suunnitelman laatimiseen on seuraava: Ilmitullut rikos menee poliisin esitutkintaan. Kun esitutkinta on saatu päätökseen, ilmoitetaan siitä syyttäjälle, joka päättää lähteekö se syyttämään rikoksesta käräjäoikeuteen (syyteharkinta). Jos käräjäoikeus antaa asiasta ehdottoman vankeusrangaistuksen ja rangaistus saa lainvoimaisuuden, siirtyy asia rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikköön käsiteltäväksi. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Noin 90 % vankeusvangeista laaditaan rangaistusajan suunnitelma. Rangaistusajan suunnitelmaa tehdessä on välttämätöntä, että vanki pystyy itse vaikuttamaan suunnitelman sisältöön, koska tällöin vangin on helpompi itse sitoutua rangaistusajan suunnitelman noudattamiseen. Vangin kanssa työskentään yhdessä sopivia toimintoja, joiden tavoitteena on uusimisriskin pienentäminen ja selviytymismahdollisuuksien lisääminen. Yhdessä työskentämisellä pyritään myös siihen, että vanki ottaisi yhä enenevässä määrin

vastuuta omasta elämästään. Alustaviin suunnitelmiin palataan sijoitteluprosessin aikana usein, jotta vankia voidaan rohkaista hänelle tarpeellisiin toimintoihin. Suunnitelmiin palaamisella saadaan usein motivoitua vanki paremmin esimerkiksi päihdekuntoutukseen, vaikka se ei ennen sijoittelua olisi kiinnostanut lainkaan. Suunnitelman viimeistelyssä saatetaan vielä joutua täyttämään suunnitelmaa, mutta tällöinkin vangin on hyväksyttävä muokattu suunnitelma. Suunnitelmia laaditaan kahdella eri tavalla, riski- ja tarvearvion perusteella sekä kirjallisen materiaalin perusteella. (Sijoittajayksikkötoiminnan käsikirja 2004,20.)

Kirjalliseen materiaaliin perustuvia rangaistusajan suunnitelmia on kaikista suunnitelmista noin 75%. Kirjallisen materiaalilla tarkoitetaan kaikkia asiakirjoja, joita arviointikeskuksella on käytössään, rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa. Tällaisia asiakirjoja ovat poliisin erilaiset rekisteritiedot, oikeuden pöytäkirjat, mahdolliset yhdyskunta-seuraamustoimiston Tyne-tietojärjestelmän tiedot ja ulosottomiehen haastattelulomake. Ellei Rikosseuraamuslaitoksella ole oikeutta tietojen saamiseen, henkilöltä pyydetään siihen tarvittaessa suostumus. Lisäksi arviointiyksikkö voi olla puhelimitse yhteydessä vangin. Kirjalliseen materiaaliin perustuvia suunnitelmia laaditaan alle 6 kuukauden rangaistusta suorittaville. (Suoranta 2009, 3-4, Nurminen ym. 2008,6, Rikosseuraamuslaitos 2010.)

Riski- ja tarvearvioon perustuvia rangaistusajan suunnitelmia laaditaan yli 6 kuukauden vankeusrangaistusta suorittavilla. Haastattelun perusteella vangille tehdään erillinen riski- ja tarvearvio, jossa selvitetään vangin rikollista käyttäytymistä nyt ja ennen. Arviossa käsitellään koulutusta, päihteidenkäyttöä, sosiaalisia sidoksia, asenteita, ajattelua, asumista, arkiselviytymistä ja käyttäytymistä. Nämä kaikki osiot pisteytetään ja sen perusteella voidaan arvioida vangin riskiä ja tarpeita. Riski- ja tarvearvion valmistuttua vangille laaditaan sen pohjalta rangaistusajan suunnitelma. Haastatteluun perustuvia rangaistusajan suunnitelmia on noin 25% kaikista suunnitelmista. (Riittinen 2011.)

3.2 Sisältö

Rangaistusajan suunnitelma sisältää vangin riskit uusintarikollisuuteen ja siinä määritellään vangin tarpeet sekä edellytykset liittyen toimintoihin ja turvallisuuteen. (Myhrberg

2007,13) Vangin motivaatio rangaistusajan suunnitelman toteuttamiseen saattaa kärsiä siitä, että hän ei ole itse vaikuttamassa suunnitelman sisältöön, varsinkin mikäli vangilla ei ole lupa- tai muita asioita, jotka olisivat riippuvaisia rangaistusajan suunnitelman etenemisestä. Lyhyttä tuomiota suorittavilla vangeilla puuttuu myös sijoittelun tuoma motivoiminen. Rangaistusajan suunnitelman tulisi sisältää vankeusasetuksen 18§ mukaan seuraavia asioita:

” 1) vankeuden keskeisimmät tavoitteet;

2) tietoja osallistumisveloitteeseen sisältyvän toiminnan laadusta, sisällöstä ja vaativuustasosta;

3) turvallisuusjärjestelyille asetettavat vaatimukset;

4) tiedon sijoitusvankilasta;

5) suunnitelman mahdollisen poistumisluvan ajankohdasta ja edellytyksistä;

6) suunnitelman mahdollisen koevapauden ajankohdasta ja edellytyksistä;

7) vapauttamissuunnitelman ja valvontaan määrättävän osalta lisäksi valvontasuunnitelman.” (Vankeusasetus 509/2006.)

3.3 Tavoitteet

Rangaistusajan suunnitelmassa pyritään vaikuttamaan vankeusaikaiseen toimintaan erilaisilla osatavoitteilla ja asiakokonaisuuksilla, joita sovelletaan vankikohtaisesti. Esi-merkkিতavoitteita ovat mm. velkojen hoito, kuntoutus ja perhesuhteet. Näitä tavoitteita pystytään työstämään myös samanaikaisesti. Rangaistusajan suunnitelma kattaa koko vankeusajan mukaan lukien ehdonalainen vapaus ja koevapaus. Rangaistusajan suunnitelma mitoitetaan vangin rangaistuksen pituuden mukaan. (Pajuoja ym. 2006,67-68.)

Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet määrittelevät vankeusprosessin etenemisen, mutta se ei lupaa, että tavoitteet etenevät sellaisenaan tai, että ne toteutuvat saman tien, vaan niitä joudutaan sovittelemaan sen mukaan, millaisia toimintoja vankilalla on mil-

läkin hetkellä tarjota tavoitteiden etenemiseksi. (Sijoittajayksikkötoiminnan käsikirja 2004,23.) Yleisimmät tavoitteet rangaistusajan suunnitelmissa liittyvät työllistymiseen, koulutuksen hankkimiseen, päihdeongelmaan puuttumiseen sekä rikosmyönteisten asenteiden vähentämiseen. Joillekin vangeille tehdään suunnitelman yhteydessä oppimisvalmiuksien edellytyksiä selvittävä kartoitus, joka on hyödyllinen silloin kun rangaistusajan suunnitelmaan liittyy opiskelu. (Hypén 2010.)

Riski- ja tarvearvioon perustuvaan rangaistusajan suunnitelmaan valitaan uusimisriskiin liittyvät keskeiset tekijät, joista muodostetaan päätavoitteet suunnitelmalle. Päätavoitteisiin voidaan soveltaa erilaisia tavoitetasoja riippuen vangin tarpeista. Tavoitteiden asetelua täsmennetään perusteluilla, miksi tietty toiminto on hyväksi tälle tietylle vangille. Tavoitteet ovat sanojen, toimintojen ja riskitekijöiden lopullinen yhteistulos, jossa tärkeimpänä lähtökohtana on kriminogeenisiin tekijöihin eli rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttaminen. (Sijoittajayksikkötoiminnan käsikirja 2004,19.) Rangaistusajan suunnitelmiin kirjatuilla tavoitteilla pyritään vaikuttamaan erityisesti sellaisiin tekijöihin, joilla on ollut yhteys vangin rikolliseen käyttäytymiseen. (Nurminen ym. 2008,4.)

3.4 Arviointi

Rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään ja päivitetään vankeusaikana vangin yksilökohtaisen kehityksen ja vallitsevien olosuhteiden mukaan. (Pajuoja ym. 2006,68.) Sijoituslaitos seuraa ja arvioi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden ja toiminnan etenemistä säännöllisesti. Tämän tulisi tapahtua siten, että rikosseuraamusesimies seuraa jokaisen vankeusvangin tavoitteiden ja toiminnan etenemistä vähintään kolme kertaa vuodessa. Viimeisin arviointikerta ajoitetaan lähelle vapautumista, jolloin voidaan tarkastella, ovatko kaikki tavoitteet edenneet. Jotkin tavoitteet ovat saattaneet edetä jo ennen vankeusajan loppua, mutta useimmat tavoitteet ovat sellaisia, että niitä tulee työstää koko rangaistuksen ajan. Lisäksi suunnitelman etenemistä tulisi arvioida vähintään kerran vuodessa moniammatillisessa tiimissä, joka arvioi tilannetta myös silloin, kun rangaistusajan suunnitelma ei etene. (Nurminen ym. 2008,25-26.)

3.5 Sijoituslaitoksen vastuu

Vangin sijoitusvankila vastaa vangille laaditun rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta ja tarkentamisesta. Mahdollisiin poistumislupiin sekä valvotun koevapauden ajankohtaan ja edellytyksiin otetaan kantaa rangaistusajansuunnitelmissa. Lisäksi vankeuden aikainen toiminta ja erilaiset luvat on liitetty selkeästi rangaistusajan suunnitelman etenemiseen. (Hypén 2010.) Toisinaan asiakirjojen perusteella tehdystä rangaistusajan suunnitelmasta huomataan puuttuvan jotain, jota vangin olisi hyvä työstää tai tavoitteet ovat liian vaativia lyhyen tuomion tai vankilan tarjoamien toimintojen kannalta. Lyhyiden tuomioiden ongelmana on se, että tavoitteet ovat niin suuria, ettei niitä ehditä työstää ja useimmiten vangin kanssa tehtävä työ keskittyykin vapautumisen valmisteluun ja perusasioiden hoitamiseen. Myös vangin sijoittaminen kotipaikkakunnan mukaan saattaa estää tavoitteiden toteutumisen yksinkertaisesti siitä syystä, että sijoituslaitoksella ei ole tarjota tarvittavia toimintoja ja toimenpiteitä.

Vapautumista valmistellaan aina tarvittaessa yhteistyössä vangin kotikunnan kanssa. Vapauttamista valmistellaan myös yhteistyössä vangin koti- tai asuinkunnan viranomaisten kanssa. Vapauttamisvaiheeseen voi kuulua myös valvottu koevapaus, jos sen katsotaan edistävän henkilön sijoittumista yhteiskuntaan. (Hypén 2010.)

Vaasan vankilassa vapautumisen valmistelu aloitetaan puolivuotta ennen vapautumista. Mikäli vangilla on lyhyt tuomio, aloitetaan vapautumisen valmistelu jo ensimmäisessä osastokokouksessa, jossa käsitellään vangin rangaistusajan suunnitelmaa. Tarpeen vaatiessa vapautumisen valmisteluun osallistuvat esimerkiksi sosiaalityöntekijä ja erityisohjaajat. Rikosseuraamuskeskus hoitaa vapautumisen valmistelun, mikäli vapautumiseen ei liity erityisiä tarpeita. (Kuutti, 2011.)

3.6 Vaasan vankila

Vaasan vankila kuuluu rikosseuraamuslaitoksen organisaatioon, joka on jaettu kolmeen rikosseuraamusalueeseen. Rikosseuraamusalueet ovat: Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue sekä Länsi-Suomen rikosseuraamusalue. Uusi organisaatio otettiin käyttöön vuonna 2010, kun vankeinhoitolaitos, krimi-

naalihuoltolaitos ja rikosseuraamusvirasto yhdistettiin. Rikosseuraamusalueet on jaettu vielä rikosseuraamuskeskuksiin ja Vaasan vankila toimii pohjanmaan rikosseuraamuskeskuksen alaisuudessa, joka kuuluu Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Pohjanmaan rikosseuraamuskeskukseen kuuluu myös Vaasan yhdyskuntaseuraamustoimisto, näillä kahdella on yhteinen johtaja. Vaasan vankila on suljettu laitos ja Länsi-Suomen alueella on yhteensä neljä suljettua vankilaa (Kylmäkosken vankila, Turun vankila, Hämeenlinnan vankila). (Rikosseuraamuslaitos 2009.)

Vaasan vankilassa on 64 vankipaikkaa ja henkilöstöön kuuluu 65 työntekijää. Suurin osa työskentelee valvontapuolella (40 henkilöä). Loput henkilöstöstä työskentelee johto-, hallinto- ja toimistotehtävissä, koulutus- ja kuntoutussektorilla sekä taloushuollossa. Vaasan vankila on 64-paikkainen suljettu laitos. Vankila vastaa alueellaan tutkintavankeuden täytäntöönpanosta (syytepaikkakunta Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakuntien alueella). Vankilassa pannaan täytäntöön myös vankeusrangaistuksia sekä sakon muuntorangaistuksia. Paikkoja on sekä miehille että naisille. Keskivankiluku vuonna 2009 oli 89.

Vaasan vankilassa arvioidaan rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden etenemistä viikoittain osastokokouksessa. Arviointi tehdään moniammatillisessa työryhmässä, jolloin arviointi ja kirjausten tekeminen on helpompaa, koska vangin kanssa töitä tehnyt työntekijä tuo näkemyksensä ja oman arvionsa esille. Vaasan vankilan moniammatilliseen työryhmään kuuluvat sairaanhoitajat, erityisohjaajat, sosiaalityöntekijä, psykologi, pastori, rikosseuraamusesimiehet sekä apulaisjohtaja. Työryhmän jäsenten osallisuutta rangaistusajan suunnitelmien tavoitteisiin eritellään myöhemmin. Yksittäisen vangin rangaistusajan suunnitelmaa arvioidaan kolme tai neljä kertaa vuodessa. Rikosseuraamusesimies Kuutti tuo esille myös valvontapuolen osuutta rangaistusajan suunnitelmiin. Hänen mukaansa vartijat tekevät paljon töitä rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden eteen, mutta se ei ole kirjallisesti näkyvää, koska tehtyä työtä ei kirjata vankitietojärjestelmään. Osassa tapauksista Kuutti pitää ongelmallisena tutkintavankien kanssa tehtävää työtä, koska heillä ei ole vielä rangaistusajan suunnitelmaa, jolloin annetaan tiukemmat raamit arviointikeskukselle. (Kuutti, 2011.)

Vaikka rikosseuraamusesimies on vastuussa rangaistusajan suunnitelmien etenemisen kokonaisuudesta, niin käytännössä muutkin virkamiehet toteuttavat suunnitelmissa edellytetyjä toimintoja ja vastaavat toiminnan seurannasta ja arvioinnista omalta osaltaan. Näitä virkamiehiä ovat mm. työnjohtajat, opinto-ohjaajat, erityisohjaajat, sosiaalityöntekijät ja vartijat. Kun arvioidaan vangin käyttäytymistä, ajattelua, asenteita ja sosiaalisia suhteita, ovat vartijoiden havainnot tärkeässä asemassa. Vaikka vartijoiden tekemä työ ei näy vankitietojärjestelmässä, tulevat asiat kuitenkin yleensä jossain yhteydessä esille. Vartijoiden havaintojen esille tuonti on tärkeää arvioidessa rangaistusajan suunnitelmia, koska moniammatillisen tiimin jäsenien vankien kanssa vietettävä aika on vähäistä verrattuna vartijoihin. Laitoskohtaisesti voidaan sopia, hoitaako rikosseuraamusesimies vai toimintaa järjestävät virkamiehet Vankitietojärjestelmä-kirjausten seurantatiedot. (Nurminen ym. 2008,25-26.)

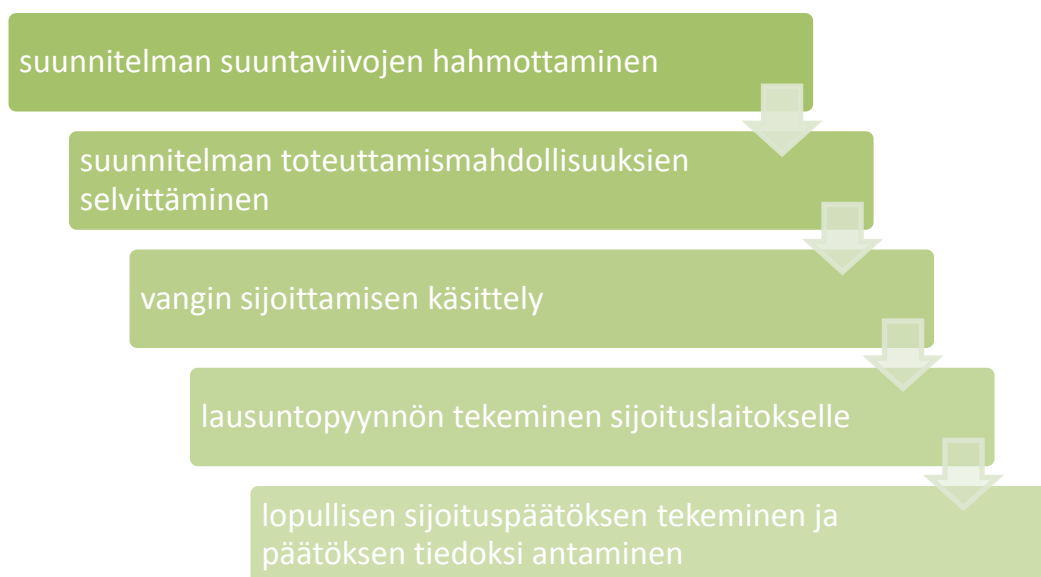
3.7 Sijoitteluprosessi

Ensimmäiseksi arviointikeskus hahmottelee suuntaviivat, jotka perustuvat rangaistusajan suunnitelmaan sekä toimintoihin ja ohjelmiin osallistumiseen. Suunnitelmien toteuttamismahdollisuudet selvitetään suunnitellulta sijoituslaitokselta. Vangin sijoittamista käsitellään myös ns. sijoittelukokouksessa, jossa käsitellään kaikki vankia koskevat asiat ja asiakirjat. Kokouksessa käsitellään tavoitteita ja otetaan kantaa vangin sijoittamisen mukaan. Mikäli mahdollista, olisi hyvä, että vanki on itse paikalla sijoittelukokouksessa, jotta myös vangin näkökulmat ja toiveet tulevat esille laitossijoitukseen liittyen. (Sijoittajaysikkötoiminnan käsikirja 2004:21)

Seuraavaksi arviointikeskuksen esittelijä tekee lausuntopyynnön lähetettäväksi suunnitellun sijoituslaitoksen johtajalle. Lausuntopyyntö sisältää perustelut sijoitukselle, jotka liittyvät useimmiten rangaistusajan suunnitelmaan, riski- ja tarvearvioon sekä vangin kotipaikkaan. Lisäksi perusteluna voi olla esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvät erityistekijät ja laitosturvallisuus. Suunnitellun sijoituslaitoksen tulisi antaa vastauksensa lausuntopyyntöön viivytyksettä. (Sijoittajaysikkötoiminnan käsikirja 2004,21.) Seuraava säännös toimii arviointikeskuksen ohjenuorana:

”Vankilaan ja sen osastoille sijoittamisen edellytyksissä vankeuslain 4 luvussa. Vankilaan sijoitteluun säädetään 8§ seuraavasti: Sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajansuunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähimaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoitua rangaistusajansuunnitelman edellyttämään toimintaan.” (Pajuoja ym.2006,61-62.)

Sijoittajayksikön johtaja tai johtajan määräämä virkamies tekee lopullisen sijoituspäätöksen. Sijoituspäätös tehdään sijoittelukokouksen tai erillisen esittelyn yhteydessä. Sijoituspäätös annetaan tiedoksi vangille vähintään kaksi päivää ennen siirtoa sijoituslaitokseen, mutta kuitenkin mieluummin heti kun se on mahdollista. Omien asioiden avoin tiedonsaanti edistää vangin motivaatiota sitoutua noudattamaan rangaistusajan suunnitelmaa. (Sijoittajayksikkötoiminnan käsikirja 2004,22.) Alla oleva kuvio havainnollistaa sijoitteluprosessia.

Kuvio 1. Sijoitteluprosessi.

3.8 Rangaistusajan suunnitelmaa tukevat toiminnot

Toiminnoilla tarkoitetaan niitä keinoja ja toimintoja, joilla edistetään vangin mahdollisuuksia irtautua rikollisesta elämäntavasta. Rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden

laajuuden vuoksi tarvitaan erilaisia toimintoja ja keinoja, joita kaikkia arvioidaan. (Nurminen yms. 2008,25.)

Rangaistusajan suunnitelman tehtävänä on helpottaa vankeinhoidossa tehtävää työtä ja ohjata toimintaa siten, että toiminnot täyttävät rikosseuraamuslaitoksen keskeistä tehtävää lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan tukemalla vangin elämänhallintaa, yhteiskuntaan sijoittumista sekä estämällä rikosten tekeminen vankeusaikana. (Suoranta 2009,3.) On tärkeää, että rangaistusajan suunnitelmissa ehdotetut toiminnot ovat määrittäneet vangin tarpeista käsin, koska kyse on vaikuttavasta toiminnasta. Toimintojen tavoitteena on kumulatiivinen kehitys, vangin tilanteen pitäisi olla parempi vapautumisvaiheessa, kuin vankilaan mennessä. (Sijoittajayksikkötoiminnan käsikirja 2004,19.)

3.9 Vaasan vankilassa vuonna 2010 tarjotut toiminnot

Vangilla on oikeus päivittäin ruokailuun sekä tunnin ulkoiluun. Lisäksi on mahdollisuus käydä punttisalilla viikoittain. Vangilla on myös mahdollisuus osallistua AA-ryhmään, Suomen Punaisen Ristin toimintaan sekä hengellisiin toimintoihin vankilan sisällä. Peseytyminen ja pyykinpesu ovat mahdollisia päivittäin ovien ollessa auki. Vanki voi pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse, soitot toteutetaan arkisin ja viikonloppuisin ainoastaan akuutit tapaukset. (Kuutti, 2011.) Lisäksi vankilassa järjestetään toimintoja, jotka on suunniteltu tukemaan rangaistusajan suunnitelman tavoitteita.

Pakki-ohjelma. Pakki-ohjelma on toiminut Vaasan vankilassa vuodesta 2007. Ohjelma on tarkoitettu vangeille, joilla on tuomioissaan liikennejuopumuksia ja joiden rangaistusajansuunnitelman tavoitteeksi on kirjattu päihdeongelmaan vaikuttaminen tai käyttäytymiseen vaikuttaminen. Ohjelma toteutetaan suljettuna ryhmänä ja ohjelma on kestoltaan kaksi viikkoa, johon kuuluu kolmen tunnin kokoontuminen kolme kertaa viikossa. Lisäksi ohjelmaan kuuluu kaksi puolentunnin mittaista henkilökohtaista keskustelua ryhmän ohjaajan kanssa. Ohjelman tavoitteena on muutostyöskentelyn aloittaminen päihteenkäytön lopettamiseksi, käytöksen ja ajattelun muutokset liittyen päihtyneenä ajamiseen sekä motivoida ja antaa työkaluja oman muutostyön aloittamiseen. (Vaasan vankila, 2011a.)

Maihinnousuryhmä. Maihinnousuryhmä oli Kuntsari- Ponnahduslauta välityömarkkinoille hankkeen ryhmämuotoinen pilottikokeilu keväällä 2010. Maihinnousuryhmä on tarkoitettu puolen vuoden sisällä vapautuville vangeille. Ryhmän tavoitteena on käsitellä vapautumiseen liittyviä asioita, kuntoutuspalveluita sekä sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä teemoja. Ryhmä on kestoaltaan viisi viikkoa, johon sisältyy kolmen tunnin koontuminen kaksi kertaa viikossa. Ryhmä toteutettiin yhteensä kaksi kertaa. Maihinnousuryhmän tulevaisuudesta ei vielä tätä tutkimusta tehdessä ole tietoa. (Vaasan vankila, 2010.)

Kristillinen päihdekuntoutusosasto. Kristillinen päihdekuntoutusosasto toimii vuosittain kuuden kuukauden ajan ja sitä varten on varattu oma osasto. Osastolle voidaan valita 6-8 vankia. Osaston ohjelman tavoitteena on tukea ja vahvistaa yksilöllistä kuntoutumisprosessia. Ohjelmalla on psykoterapeuttinen ja uskonnollinen viitekehys ja sillä pyritään vaikuttamaan päihdeongelmaa ylläpitäviin kuvioihin. Kuntoutus toteutetaan yhteisöhoidon, luentojen ja ryhmätyöskentelyn avulla. Kuntoutukseen kuuluu myös elämäntaitojen opettelu ja vapautumiseen valmentautuminen. (Vaasan vankila, 2007.)

Perhetapaamiset. Vaasan vankilassa on varattu perhetapaamisia varten erillinen kodinomainen huoneisto. Perhetapaamisen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää vangin ja hänen läheistensä välisiä suhteita vankeusaikana. Vangilla on mahdollisuus saada perhetapaaminen kerran kuukaudessa. (Vaasan vankila, 2011b.)

Tapaamiset. Vangilla on mahdollisuus valvottuihin tapaamisiin kerran viikossa. Yhden vangin tapaamiseen saa tulla kaksi aikuista +lapset. Tapaamisia on lauantaisin, sunnuntaisin sekä arkipyhäisin klo 12.00-15.00. Tarpeen vaatiessa tapaaminen järjestetään erityisvalvotussa tapaamistilassa. (Vankilaopas – Vaasan vankila 2011.)

Yksilötyö. Yksilötyö on yksi tavoitteiden saavuttamisen keinoista. Yksilötyössä käytettäviä menetelmiä ovat mm. motivoiva haastattelu, viisi keskustelua muutokseen sekä tilanteen kartoitus. Tavoitteita työstetään yksilökeskustelujen avulla ja siinä voidaan suunnitella mahdollisia tarvittavia jatkotoimenpiteitä. Mielestämme yksilötyö on tärkeä osa rangaistusajan suunnitelmien kannalta, koska se on joidenkin tavoitteiden kohdalla

ainoa keino tavoitteiden etenemiseksi ja on hyvä vaihtoehto vangeille, joilla on ongelmia ryhmämuotoisissa toiminnoissa. (Hakala-Ranta, 2011.)

Vankilan työtoiminta. Vankilassa tarjotaan valmentavaa työtoimintaa maalaamossa, puusepässä, ulkoalueen huoltotoissa, pienissä remontointihommissa, vaatehuollossa, siivoustyössä sekä metallipajalla. Metallipajalla on lisäksi hitsaus- ja metallitöiden koulutusohjelma, joka toteutetaan yhdessä Vaasan aikuiskoulutuskeskuksen kanssa. Myös puusepän ja maalaamon perus- ja ammattitutkinnon voi suorittaa oppisopimuskoulutuksena. (Vankilaopas, Vaasan vankila 2011.)

Siviiliopinnot ja -työt. Vangilla on mahdollisuus käydä siviilitöissä tai -opinnoissa laitoksen johtajan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön luvalla. Tavoitteena on yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen sekä vankeuden haittavaikutusten ehkäisy.

Koevapaus. Koevapaus kestää maksimissaan 6 kuukautta. Koevapaudella voidaan vahvistaa vangin rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa valvotusti. Koevapaudessa olevalla vangilla on kaikki samat etuudet, velvoitteet ja yhteiskunnan palvelut kuin siviilissäkin olevalla. Koevapaudessa olevalla vangilla tulee olla asunto, säännöllinen toimeentulo, valvonta sekä toimintavelvoite. Toimintavelvoitteena voi olla esimerkiksi työ tai opiskelu. Valvontaan kuuluu yhteydenpito puhelimitse vankilaan, ilmoittautumiskäynnit vankilassa, tarkastuskäynnit esimerkiksi toimintapaikalla sekä päihteettömyyden testaus. (Rikosseuraamuslaitos, 2008.)

4 TUTKIMUSONGELMAT

Hyvä kysymys on jo puoli vastausta vanhan sanonnan mukaan. Ongelman asettaminen ja muotoileminen saattaa usein olla paljon vaikeampaa kuin sen ratkaiseminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ongelma saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. Tutkimusongelma on tutkimukselle ikään kuin juoni tai johtoajatus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998,119-120.) Tärkein ja vaikuttavin tekijä tutkimuksen kokonaisuuteen ymmärtämiselle on tutkimusongelma. Se määrittelee millaiseen tutkimusasetelmaan on päädytty, millaista aineistoa on tarpeen hankkia ja millaisin menetelmin aineisto hankitaan. Tutkimusongelma ohjaa tutkijan päätöksentekoa tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. (Hirsjärvi ym. 2000,15-16.)

Tämän tutkimuksen pääongelmana on se, mitkä seikat vaikuttavat tavoitteiden toteutumiseen/toteutumattomuuteen moniammatillisen työryhmän mielestä. Lisäksi tutkimusongelmina ovat: miten rangaistusajan suunnitelmien tavoitteisiin pystyttiin yleisesti vastaamaan Vaasan vankilassa ja miten tavoitteisiin voitaisiin paremmin vastata moniammatillisen työryhmän mielestä.

4.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on monivaiheinen ketju, jossa on monenlaisia ratkaisuja vaativia ongelmia. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen tutkimus on luova prosessi eri vaiheineen. Tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä joudutaan miettimään jo tutkimusongelmaa valittaessa etenkin sitä rajattaessa. Tutkimusmenetelmä koostuu tavoista ja käytännöistä, joilla havainnot kerätään. Tutkimusongelma ja menetelmä ovat toisiinsa yhteydessä. Menetelmän valintaa ohjaa se, millaista tietoa etsitään, keneltä ja mistä sitä etsitään. Tässä tutkimuksessa käytetään kahta eri aineistoa. Ensimmäisen aineiston hankintamenetelmänä on Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneiden vankien rangaistusajan suunnitelmat, jotka saadaan vankitietojärjestelmästä. Toinen aineisto saatiin teettämällä Vaasan vankilan moniammatilliselle työryhmälle kyselylomake (Liite 1). (Hirsjärvi ym 1998, 16, 55, 176, 182-183.)

4.2 Kyselylomake

Kyselylomake on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa. Sitä on pidetty erityisenä aineistonkeruumenetelmänä 1930-luvulta alkaen. (Aaltola & Valli 2010: 103)

Kyselytutkimus tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Englanninkielinen termi *survey* tarkoittaa sellaisia kyselyä, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 1997: 182.) Kyselytutkimuksen etuna pidetään yleensä sitä, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto: tutkimukseen voidaan saada monia henkilöitä ja voidaan kysyä myös monia asioita. (Hirsjärvi ym. 1997: 184.)

Kyselyn toteuttamisen on oikeastaan kahdenlaisia: posti- ja verkkokysely ja kontrolloitu kysely. Posti- ja verkkokyselyssä lomake lähetetään tukittavalle, he täyttävät sen itse ja postittavat lomakkeen takaisin tutkijalle. Menettelyn etuina on nopeus ja aineiston vaihtoon saanti. Suurimpana ongelmana voidaan pitää katoa. Kuinka suureksi kato muodostuu, riippuu vastaajajoukosta ja aihepiiristä. Usein vastauksia joudutaan karhuamaan ja senkään jälkeen vastausprosentiksi ei saada kuin 80%. Tätä riskiä ei haluttu ottaa kyselyssä, joka toteutettiin Vaasan vankilan moniammatilliselle työryhmälle. Tässä tutkimuksessa käytettiin kontrolloitua kyselyä, jossa tutkija jakoi kyselyn henkilökohtaisesti tukittavalle. Jakaessaan lomakkeet tutkija samalla kertoi tutkimuksen tarkoituksesta, selosti kyselyä ja vastasi mahdollisiin kysymyksiin. Vastaajat kuitenkin täyttivät kyselyn omalla ajallaan, mutta tutkija sopi ajan, milloin noutaa täytetyn kyselyn vastaajalta. Tutkija saattoi tässä vaiheessa tarkistaa, miten lomake on täytetty ja voi myös keskustella tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä. (Hirsjärvi ym. 1997, 185-186).

Kysymyksiä voidaan muotoilla monella tavalla. Tässä tutkimuksessa on käytetty kahta seuraavaa tapaa:

1. *Avoimet kysymykset*, joissa esitetään vain kysymys ja jätetään tyhjää tilaa vastausta varten.

2. *Asteikkoihin eli skaaloihin perustuva kysymystyyppi*, jossa esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee niistä sen, miten voimakkaasti hän on samaa mieltä tai eri mieltä kuin esitetty väittäjä. (Hirsjärvi ym. 1997,187-188.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin suurimmaksi osaksi avoimia kysymyksiä, mutta käytettiin myös monivalintaa, koska haluttiin numeerisen arvion rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden toteutumisesta eri osa-alueilla. Avoimet kysymykset jaettiin teemoihin, jotka löytyivät rangaistusajan suunnitelmista. Teema-alueita oli seitsemän. Kyselyyn valittiin kaikki Vaasan vankilan moniammatillisen työryhmän jäsenet. Kyselyitä jaettiin 11 kappaletta ja palautusprosentti oli 100.

4.3 Vankitietojärjestelmä

Vankitietojärjestelmää apuna käyttäen saatiin poimittua kaikki Vaasan vankilasta vapautuneen vankeusvangit, joille oli tehty rangaistusajan suunnitelma. Rangaistusajan suunnitelma oli laadittu 95 vangille, jotka vapautuivat Vaasan vankilasta vuoden 2010 aikana. Kaikki vangit olivat miehiä. Ensikertalaisia vangeista oli 22% ja uusijoita 78%. Rangaistusajan suunnitelmista poimittiin kaikkien vankien yksittäiset tavoitteet. Tavoitteita oli yhteensä 292 kappaletta eli noin kolme tavoitetta kutakin vankia kohden. Tavoitteet kerättiin teema-alueittain, joihin ne oli luokiteltu suunnitelmissa. Tavoitteiden keräämisellä saatiin tutkimuksessa tarvittavat pääteemaluokat.

5 AINEISTON ANALYYSI

Kerätyn tiedon analyysi ja päätelmien teko on tutkimuksen ydinasia. Analyysivaiheessa selviää, mikä on vastaus ongelmiin. Analyysissa edetään kokonaisuudesta osiin, moninaisesta yksinkertaiseen ja synteesissä osat yhdistellään. Aineiston käsittely ja analysointi aloitetaan mahdollisimman pian aineiston keruuvaiheen jälkeen. (Hirsjärvi ym. 1992,53-55.) Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin aineiston analyysillä.

Kehittämistutkimuksissa tutkimusaineistoissa analyysimenetelmänä käytetään usein sisällön analyysiä. Se on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sillä voidaan järjestää, kuvailla ja kvantifioida tutkittavaa ilmiötä. Aineiston analyysillä pyritään esittämään tutkittava ilmiö tiivistetyssä muodossa ja sen avulla ilmiö voidaan käsitteellistää. Aineiston analyysillä on pitkä historia. Sitä on käytetty jo 1800-luvulla uskonnollisten hymnien analyysiin. Analyysiprosessi, joka lähtee aineistosta, kuvataan aineiston pelkistämisenä, ryhmittelynä ja abstrahointina. Luotettavuuden kannalta sisällön analyysin ongelmana on, että tutkija ei pysty tarkastelemaan analyysiprosessia objektiivisesti, vaan tulos perustuu tutkijan subjektiiviseen näkemykseen. Sisällön analyysi on vaativa analyysimenetelmä, joka vaatii paneutumista aineistoon sekä huolellista ja systemaattista analyysiä tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999,3-11.)

Laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy useita mielenkiintoisia asioita. Kaikkia näitä asioita ei voida tutkia yhden tutkimuksen puitteissa. Tutkimuksen tarkoitus, tutkimusongelma tai tutkimustehtävä määrittelee sen, mistä juuri tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Se on tekstianalyysia, jolla voidaan analysoida täysin strukturoimatontakin aineistoa. Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. Tutkimuksen aineisto kuvaa ilmiötä, jota tutkitaan ja analyysillä luodaan sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnilla pyritään lisäämään informaatioarvoa, joka tekee hajanaisesta aineistosta mielekkään, selkeän ja yhtenäisen in-

formaation. Analyysin perusteella aineistosta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja koodataan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002,94,105-107, 110.)

5.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä. Silti tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kohentaa tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Olosuhteet aineiston tuottamiselle olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Laadullisen aineiston analyysin luokittelun syntyminen ja sen perusteet tulee kuvata lukijalle. Tulosten tulkinnasta on myös kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja ja mihin päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008,226-228.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus liittyy tutkijaan, aineiston laatuun, aineiston analyysiin ja tulosten esittämiseen. Luotettavuutta arvioitaessa tarkastellaan tutkimuksen totuusarvoa, sovellettavuutta, pysyvyyttä ja neutraaliutta. Sisällönanalyysin haasteena on, miten tutkija pystyy pelkistämään aineistonsa niin, että se kuvaa luotettavasti ilmiötä. Yhteys aineiston ja tulosten välillä tulee myös osoittaa luotettavasti. (Janhonen & Nikkonen 2001,36.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voi pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Viime kädessä laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimukseen tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Tutkijan tulee siten arvioida tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla. Näin ollen luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin. Tutkijan on pystyttävä kuvaamaan ja perustelemaan tutkimustekstissään, mistä valintojen joukosta valinta tehdään,

mitä nämä ratkaisut olivat ja miten hän on lopullisiin ratkaisuihinsa päätenyt. (Vilka 2005,158-159.)

Tutkimukseen kerätty aineisto ohjasi tutkimusmenetelmän valintaa. Menetelmäksi valittiin sisällön analyysi. Menetelmä on vaativa, jossa aineiston ja tulosten välinen yhteys tulisi osoittaa. Tutkimuksen teoriaosuudella on pyritty ohjaamaan tutkittavan ilmiön käsittelyä ja osoittamaan yhteyttä teorian ja aineiston välillä. Teoriaosuudessa on kuvattu tutkimuksen keskeisimmät käsitteet ja viitekehys. Tämän tutkimuksen sisäistä validiteettia (teoreettisen ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointu) saattaa laskea kansainvälisten tutkimusten puuttuminen viitekehystä ja tulosten tulkinnasta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeella (Liite 1) Vaasan vankilan moniammatilliselta työryhmältä sekä poimimalla vankitietojärjestelmästä rangaistusajan suunnitelman tavoitteet. Tutkimukseen osallistujille kerrottiin kyselyn alussa tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta. Tutkimukseen osallistujilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen. Osallistujille korostettiin myös, että heidän tietonsa pysyvät ehdottomasti nimettöinä. Kyselyiden tunnistetiedot ja kyselymateriaali tuhoaan tutkimuksen valmistuttua. Vankitietojärjestelmästä otetuista rangaistusajan suunnitelmista ei anneta minkäänlaisia tunnistetietoja. Kaikki ulosprintatut rangaistusajan suunnitelmat tuhoaan välittömästi analysoinnin jälkeen.

5.3 Aineiston analysoinnista

Aineiston analysointi aloitettiin vankien rangaistusajan suunnitelmista. 95 vangin rangaistusajan suunnitelmat otettiin vankitietojärjestelmästä. Tavoitteet koodattiin seitsemän eri teema-alueen mukaisesti. Teema-alueet saatiin rangaistusajan suunnitelmista esiintyvistä tavoitteista. Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet on valmiiksi jaettu teema-alueisiin. Teema-alueiksi tässä tutkimuksessa muodostuvat seuraavat käsitteet: päiheteisiin liittyvät tavoitteet, koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet, ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet, sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tavoitteet, tuloihin ja talouteen liittyvät tavoitteet, terveyteen liittyvät tavoitteet ja vapautumiseen liittyvät tavoitteet. Näiden luokkien alle saimme kaikki tavoitteet. Tämän jälkeen tavoitteet listattiin teema-alueiden alle. Tutkijamme aineistojen analysointirunko oli hieman erilai-

nen materiaalista johtuen. vankitietojärjestelmästä otettu aineisto, oli helpompi analysoida, koska tavoitteet olivat jaettu valmiiksi teemoihin. Lisäksi tavoitteet olivat samantaisia teema-alueiden sisällä, joten analyysin eri vaiheet vähenivät. Alla oleva kaavio havainnollistaa ensimmäisen aineiston analysointia.

Kuvio 2. Ensimmäisen aineiston analysointi.

Alun perin tavoitteena oli löytää vain rangaistusajan suunnitelmista pelkät tavoitteet, mutta aineistoon perehtymisen yhteydessä löytyi uusia asioita, jotka ovat oleellisia ja kiinnostavia tutkimuksen kannalta. Asiat, jotka haluttiin nostaa esiin analysoinnin yhteydessä, olivat tavoitteiden toteutuminen, sekä tapa, jolla rangaistusajan suunnitelma oli laadittu. Kuten edellä olemme kertoneet, rangaistusajan suunnitelman laadintaan on kaksi tapaa: riski- ja tarvearvion perusteella taikka kirjallisen materiaalin perusteella laaditut tavoitteet. Tavoitteiden toteutuminen rangaistusaikana Vaasan vankilassa oli yksi selkeä tutkimuskohde, joten suunnitelmista poimittiin myös arviot tavoitteiden toteutumisesta, etenemisestä tai siitä, jos tavoitteet eivät ole edenneet. Tässä tutkimuksessa tullaan esittämään tulokset kahdella eri tavalla. Toisaalta tarkastellaan kaikkia rangaistusajan suunnitelmia yhdessä ja toisaalta paneudutaan rangaistusajansuunnitelmiin niiden laadintatavan perusteella.

Rangaistusajansuunnitelmista saadun aineiston pohjalta laadimme kyselylomakkeen, joka jaettiin 11 työntekijälle. Kysymykset oli laadittu siten, että ne vastasivat niitä seitsemää teema-aluetta, jotka löytyivät rangaistusajan suunnitelmista. Aineistoa ryhdyttiin analysoimaan aluksi redusoimalla eli pelkistämällä. Aineistoa pelkistettiin siten, että aluksi karsittiin pois kaikki, tutkimukselle ei hyödyllinen teksti. Tämän jälkeen tutkijan

oli päätettävä analyysiyksikkö, joka tässä tapauksessa oli yksi sana taikka lyhyt lause. Jokainen kyselylomake purettiin teema-alue kerrallaan litteroimalla tutkimukselle oleelliset ilmaukset. Aineisto saatiin näin ollen yksinkertaiseen muotoon. Litteroinnin jälkeen aineisto ryhmiteltiin siten, että saamaa kuvaavat käsitteet kerättiin yhteen ja yhdistettiin. Tämän jälkeen päästiin aineiston abstrahointiin eli käsitteiden luomiseen. Alla oleva kaavio havainnollistaa käytettyä prosessia.

(Tuomi ym. 2002, 111.)

Kuvio 3. Toisen aineiston analysointiprosessi.

Analyysirungon muodostaminen ei ollut helppoa, mutta aineiston purkaminen teema-alueisiin helpotti asian ymmärtämistä. Käsitteiden luomisen voidaan sanoa olleen helppoa, koska niin selkeästi sisällönanalyysillä aineistosta löytyi yhtäläisyyksiä ja jopa täsmälleen samoja ilmaisuja. Lopuksi aineisto vielä kvantifioitiin yksinkertaisen matriisin avulla ja voidaan todeta, että tulos ei poikkea ollenkaan aineiston analyysin tuottamasta tuloksesta. Kvantifioinnilla tarkoitetaan sitä, että aineistosta lasketaan kuinka monta kertaa jokin ilmaus löytyy kyselylomakkeissa. (Tuomi ym. 2002,110-118.)

Tutkimustuloksissa näitä kahta aineistoa pyritään peilaamaan keskenään. Kysymyslomakkeista selviävät moniammatillisen työryhmän mielipiteet, jotka vaikuttavat työryhmän mielestä rangaistusajan suunnitelmien edistymiseen tai siihen, miksi tavoitteet eivät ole edenneet. Näitä asioita verrataan suunnitelmissa olleisiin tavoitteisiin ja siihen, miten tavoitteet ovat yleisesti edenneet. Toisaalta tarkastellaan rangaistusajan suunnitelmien tavoitteita teema-alueittain, joista voidaan mahdollisesti päätellä niitä asioita, joihin vankilan resurssit olisi kohdistettava.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä tutkimuksessa tulosten esittäminen aloitetaan siten, että aluksi paneudutaan rangaistusajan suunnitelmista saatuihin faktoihin ja sen jälkeen peilataan niitä henkilökunnan kyselyiden tuloksiin. Tällä tavalla pystytään selkeämmin osoittamaan erilaisia seikkoja tutkimuksessa. Tutkimushypoteesin mukaan Vaasan vankila ei pysty vastaamaan kaikkiin tavoitteisiin resurssien puutteiden vuoksi ja toisaalta Vaasan vankilaan sijoitetaan vankeja vain kotipaikan mukaan, eikä rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

”Vankeuslainsäädäntöä uudistettaessa asetettiin yhdeksi pyrkimykseksi vankeuden täytäntöönpanon uudelleenmäärittely. Yksityiskohtaisesti rangaistusajan täytäntöönpanon tavoitteet on ilmaistu vankeuslain 1. luvun 2§. Sen mukaan tavoitteena on 1) lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä 2) rikosten estäminen rangaistusaikana. Vangin elämänhallintaan ja sijoittumista katsottiin parhaiten edistävän suunnitelmallisen ja hallitusti etenevän täytäntöönpanon (vankeusprosessi). Tätä päämäärää palvelemaan luotiin yksilöllinen rangaistusajansuunnitelma, jossa arvioidaan vangin riski syyllistyä uuteen rikokseen ja määritellään vangin toiminnalliset sekä turvallisuuteen liittyvät tarpeet ja edellytykset.” (Myrberg 2007,13.)

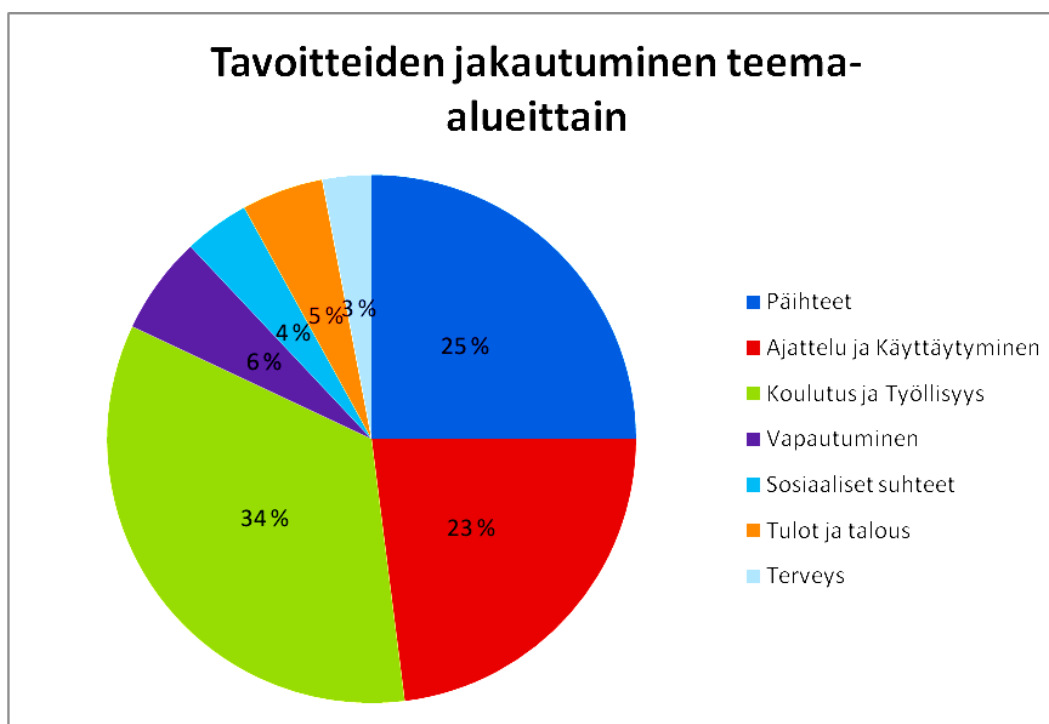
Tällaista asiaa ei ole aiemmin tutkittu Vaasan vankilan kannalta. Tutkimusongelmana oli se, miten Vaasan vankila pystyy vastaamaan arviointikeskuksen laatimiin tavoitteisiin. Tällä hetkellä puhutaan paljon uusintarikollisuuteen vaikuttamisesta, eikä Vaasan vankilassa ole resursoitu henkilöstöä uudestaan vuoden 2006 vankeuslakiuudistuksen jälkeen, jossa myös rangaistusajansuunnitelma tuli jokaiselle vankeusvangille. Tällä hetkellä oletamme, että arviointikeskus sijoittaa vangit sosiaalisten suhteiden perusteella (kotipaikkakunta), eikä varsinaisesti rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

6.1 Rangaistusajan suunnitelmat

Aineistossa oli 95 eri vangin rangaistusajan suunnitelmat. Suunnitelmista 70,5% (67kpl) oli tehty asiakirjojen perusteella ja 29,5% (28kpl) haastattelun ja siten riski- ja tarvearvi-

on perusteella. Tavoitteita 95:lla vangilla oli yhteensä 292 kappaletta. Ensimmäistä kertaa vankilassa olleita oli yhteensä 21 vankia eli 22%.

Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan tavoitteiden jakautumista teema-alueittain.

KUVIO 4. Tavoitteiden jakautuminen teema-alueittain.

Koulutukseen ja työllisyyteen liittyviä tavoitteita oli eniten, yhteensä 34% (95kpl) kaikista tavoitteista. Päihteisiin liittyvät tavoitteet tulevat toisena 25% (70kpl) osuudella kaikista tavoitteista. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet ovat kolmantena suurena ryhmänä 23% (65kpl) osuudella. Vapautumiseen liittyvät tavoitteet 6% (16kpl), tuloihin ja talouteen liittyvät tavoitteet 5% (14kpl), sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tavoitteet 4% (12kpl) ja terveyteen liittyvät tavoitteet 3% (10kpl) kaikista tavoitteista.

Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet sisältävät myös vankilassa työtoimintaan osallistumiseen liittyvän tavoitteen, jonka takia tavoite nousee hyvin selkeästi suurimmaksi joukoksi aineistosta. Päihteisiin- ja ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet olivat selkeästi myös suuresti edustettuina, joka ei tutkijoita

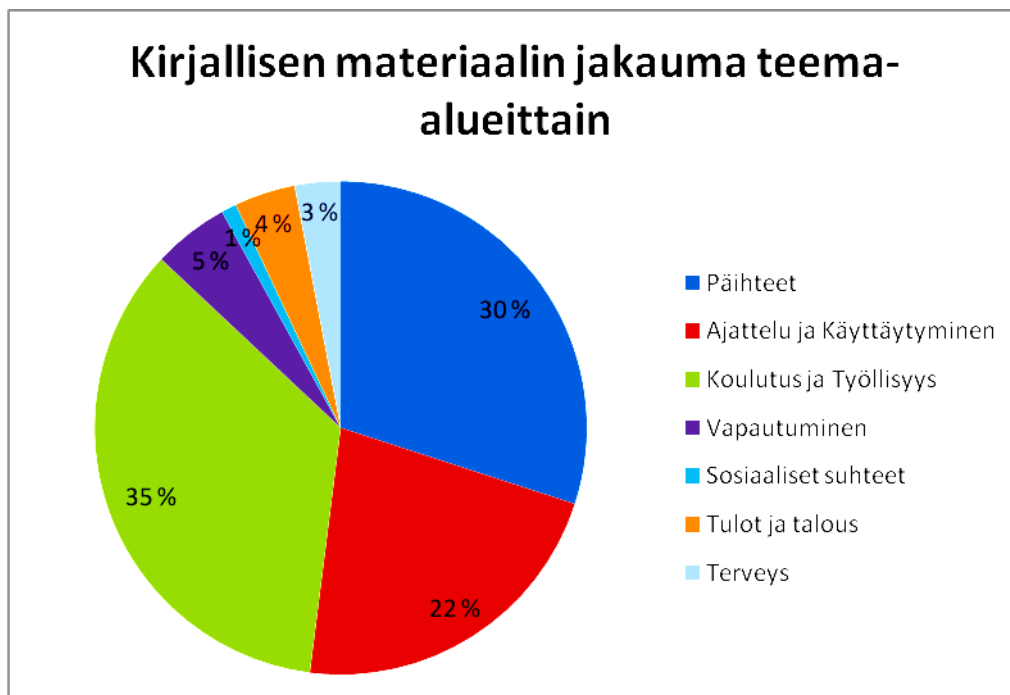
yllättänyt, koska vangeilla tiedetään olevan paljon ongelmia päihteiden ja asenteiden kanssa. Loput neljä teema-alueita ovat selkeästi näihin muihin nähden vähemmän edustettuna kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa. Muiden teema-alueiden vähäinen osuus kaikista tavoitteista oli kuitenkin yllättävää, koska niiden esiintyminen aineistossa oli hyvin vähäistä.

Kuviossa 4 esittämämme tiedot tukevat myös Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen Arviointikeskuksen johtajan ajatusta siitä, millaisia tavoitteita vangeilla tulisi suunnitelmissaan olla. Kuten Hypen (2010) toteaa, suurin osa tavoitteista tulisi liittyä työllistymiseen, koulutuksen hankkimiseen, päihdeongelmaan puuttumiseen sekä rikosmyönteisten asenteiden vähentämiseen. (Hypén 2010.)

6.2 Kirjallisen materiaalin perusteella laadittu rangaistusajan suunnitelma

Kirjallisen materiaalin perusteella laaditut rangaistusajan suunnitelmat ja haastattelun perusteella laaditut suunnitelmat eroavat suurelta osaltaan toisistaan, joten esitämme näiden suunnitelmien tulokset eri kappaleissa. Suurimpana syynä eroavaisuuteen on rangaistuksen pituus, koska alle vuoden tuomion saaneelle vangille rangaistusajan suunnitelma laaditaan asiakirjojen perusteella.

Kirjallisen materiaalin perusteella laadittuja rangaistusajan suunnitelmia koko aineistosta oli 70,5 % (67kpl). Seuravassa kuviossa esitetään kirjalliseen materiaaliin perustuvien rangaistusajan suunnitelmien jakautuminen teema-alueisiin.

KUVIO 5. Tavoitteiden jakautuminen kirjallisen materiaalin perusteella

Kuviosta 5 voidaan havaita, että koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet ovat eniten edustettuina yhteensä 35% (64kpl) osuudella. Toisena tulee päihteisiin liittyvät tavoitteet, joita oli 30% (54kpl) aineiston tavoitteista. Kolmanneksi suurimpana ryhmänä tulee 22% (39kpl) osuudella ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet. Muihin teema-alueisiin liittyvät tavoitteet jäävät määrässä huomattavasti näistä kolmesta. Vapautumiseen liittyviä tavoitteita oli 5% (9kpl), tuloihin ja talouteen liittyviä tavoitteita oli 4% (8kpl), terveyteen liittyviä tavoitteita 3% (5kpl) ja sosiaalsiin suhteisiin liittyviä tavoitteita 1% (2kpl) kaikista tavoitteista.

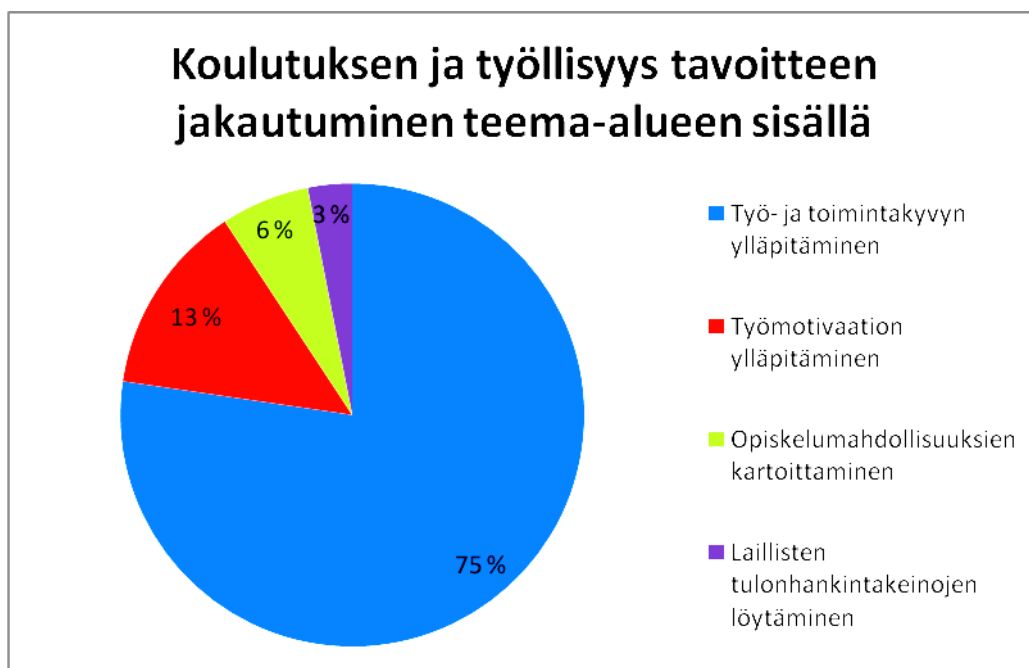
Tavoitteiden jakautuminen kirjallisen materiaalin perusteella laadittujen rangaistusajan suunnitelmissa, noudattaa samaa linjaa, kuin kuvion 1 perusteella voidaan aikaisemmin todeta. Oleellisena erona on vain sosiaalsiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden vähäinen määrä.

Kuvion 5 tulos vastaa vuoden 2007 tehdyn selvityksen tuloksia vankien tarpeista. Vuonna 2007 laadituista riski- ja tarvearvioista (RITA) tehdyn tilastoinnin perusteella on todettavissa, että yli puolella lähinnä pitkäaikaisista mies- että naisvangeista on puut-

teellinen työhistoria ja ammatillisen koulutukseen/työtaitojen kehittämiseen liittyviä tarpeita. Nämä vajeet aiheuttavat merkittäviä toimeentulovaikeuksia: noin 70 % vangeista sai toimeentulonsa toimeentulotuesta tai ei muutoin pystynyt selviytymään menoistaan sen hetkisillä tuloillaan. Itsehillinnän puute ja impulsiivinen väkivaltaisuus ovat ongelmia yli 50 %:lla vangeista. Erityisesti miesvangeilla on ongelmia tunnistaa omia ongelmallisia elämänalueita ja lisäksi 2/3:lla on puutteita ongelmanratkaisutaidoissa. (Rikosseuraamusviraston monisteita 5/2008, Liite 8.)

6.2.1 Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet

Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet ovat suurin teema-alue, joihin tavoitteet jakautuvat. Teema-alueen sisällä on monia eri sisältöisiä tavoitteita, jotka vaativat erilaisia toimenpiteitä. Seuraavassa kuviossa esitetään tämän koulutuksen ja työllisyyden tavoitteiden sisällöstä.

KUVIO 6. Koulutus ja työllisyys – tavoitteen jakautuminen teema-alueen sisällä.

Ylivoimaisesti suurimpana tavoitteena tässä teema-alueessa on työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen, joka oli kirjattu 75% (48kpl) vangin rangaistusajan suunnitelmaan. Työmotivaation ylläpitäminen oli tavoitteena 13% (8kpl) vangeista. Opiskeluun liittyviä

tavoitteita oli 9% (6kpl) vangeista, kaikista kirjallisen materiaalin perusteella laadituista suunnitelmista. Neljäntenä koulutuksen ja työllisyyteen liittyvänä osana voidaan pitää tavoitetta, joka liittyy laillisten tulonhankintakeinojen löytymiseen. Tällaisia tavoitteita oli kuitenkin vain 3% (2kpl) vangeista, joiden suunnitelma oli tehty kirjallisesta materiaalista.

Työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen tavoitteen yksinkertaisena päämääränä on löytää vangille vankeusaikana erilaista toimintaa vankilassa. Vaasan vankilassa tämän tähän tavoitteeseen pystytään parhaiten vastaamaan valmentavalla työtoiminnalla. Vaasan vankilassa on valmentavan työtoiminnan paikkoja noin 30 vangille. Työmotivaation ylläpitäminen on selkeästi vaikeampi tavoite määritellä. Miten on mitattu, että jollakin vangilla on työmotivaatio olemassa vankilaan tullessaan. Ilmeisesti tavoite liittyy siihen, että kirjallisesta materiaalista selviää rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa, että kyseinen vanki olisi motivoitunut työskentelemään vankeusaikana. Tähänkin tavoitteeseen pystytään vastaamaan valmentavalla työtoiminnalla.

Opiskeluun liittyvällä tavoitteella tarkoitetaan sitä, että vangille kartoitetaan mahdollisuuksia opintoihin. Tavoitteen painopiste on selkeästi vankilasta vapautumisen jälkeiseen aikaan kohdennettu, koska vangit, joita tässä luvussa käsitellään, ovat vankilassa suhteellisen lyhyen ajan. Tavoitteeseen pyritään vastaamaan Vaasan vankilassa yksilötyöllä.

Laillisten tulonhankintakeinojen löytymiseen liittyvällä tavoitteella tarkoitetaan lähinnä motivointia, jolla vankia pyritään motivoimaan työ- tai opintopaikan etsimiseen, joka mahdollistaisi tulevaisuudessa työllistymisen. Tavoitetta voitaisiin ajatella kuuluvaksi myös ajattelun ja käyttäytymisen teema-alueen alle, mutta katsoimme, että tavoite kuuluu koulutuksen ja työllisyyden alle.

Työtoiminnalla on työnteon oppimista ja ammatillista kehittymistä tukeva rooli. Hyvin monella vangilla on puutteelliset ammatilliset taidot. Oikein järjestetty vankityö tarjoaa mahdollisuuden uusien ammatillisten taitojen harjaannuttamiseen ja usein mahdollisuuden myös ammatilliseen koulutukseen. Vangeille, joilla ei ole juurikaan kokemuksia

työelämästä voi jo pelkkä työelämän perustaitojen opettelu ja omien taitojen ja taipumusten hahmottaminen olla hyödyllinen askel eteenpäin (Hypén 2004, 19.)

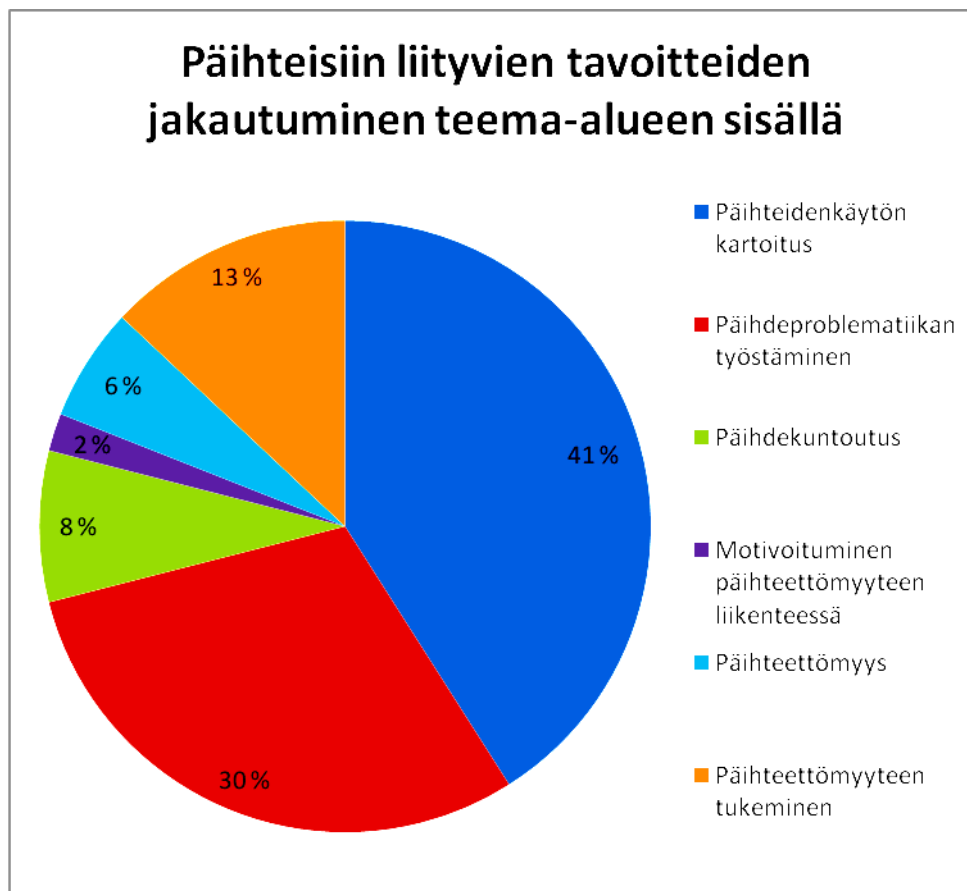
Työtoiminnalla voidaan vaikuttaa myös arvojen, asenteiden ja käyttäytymismuotojen kehittämisessä. Toiminnan aikana on mahdollista saada erilaisia kokemuksia, jotka johdattelevat vankia ajattelemaan asioista toisin kuin ennen. Työtoiminnassa voi luoda luonnollisia sosiaalisia suhteita ja erilaisia tilanteita, joiden aikana on voi harjoitella ammatillisten taitojen lisäksi mm. ongelmanratkaisutaitoja, vastuun ottamista ja ryhmässä toimimista sekä saada tukea uusille käyttäytymismalleille. (Hypén 2004, 20.)

Valmentava työ on parhaimmillaan tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua työtä ja työssä oppimista. Työssä noudatetaan normaaliusperiaatetta, mutta työn ensisijainen tavoite on työhön valmennus (ammatillinen kuntoutus ilman terveydenhuollon osuutta). Valmentavan työn mallia voi toteuttaa kaikilla vankilan työtoiminnan työaloilla. Työ itsessään toimii valmentavan työn selkärankana, joka tukee siten vangin kehittymistä ja taitojen hankkimista. (Hypén 2004, 20 - 30.)

Vankeuden jälkeisen työllistymisen tukeminen on korostunut vankeinhoidon periaate-ohjelman hyväksymisen myötä. Yhteiskunnassa on samaan aikaan todettu laajemminkin se, että kansalaiset tarvitsevat apua työnhaussa ja työllistymisessä. Vapautumisen jälkeistä työllistymistä tukee myös työelämänperustaitojen ja ammatillisten taitojen hankkiminen vankeuden aikana. Valmentavassa työssä keskitytään ensisijaisesti näihin seikkoihin. Vankiloiden tuotannollinen työ sopii vangeille, joiden työ- ja toimintakyky ja taidot vastaavat tai ovat lähempänä yleisiä työelämän vaatimuksia. (Hypén 2004, 20 – 30.)

6.2.2 Pääteisiin liittyvät tavoitteet

Pääteisiin liittyviä tavoitteita oli 54 vangilla. Suurin osa tavoitteista liittyy vangin päihdeongelman selvittämiseen tai kartoittamiseen. Voidaan pitää hyvin merkittävänä, kun noin 80% vangeista, joiden rangaistusajan suunnitelma oli laadittu kirjallisen materiaalin perusteella, oli pääteisiin liittyvä tavoite. Seuraavassa kaaviossa havainnollistetaan pääteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen teema-alueessa.

KUVIO 7. Päihteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen teema-alueen sisällä.

Päihteisiin liittyvistä tavoitteista 41% (22kpl) oli päihteidenkäytön kartoitusta. Seuraavaksi suurin tavoitteiden ryhmä on päihdeproblematiikan käsitteleminen vankilassa. Näitä tavoitteita oli 30% (16kpl) kaikista päihteisiin liittyvistä tavoitteista. Lähes saman sisältöinen tavoitteiden ryhmä on päihdeettömyyden tukeminen, joita oli 13% (7kpl) tavoitteista. Päihdekuntoutus oli tavoitteena viidellä vangilla. Tämä on 8% (5kpl) kaikista päihteisiin liittyvistä tavoitteista. Täysraittius oli tavoitteena 6% (3kpl) vangeista. Vain yhdellä vangilla oli tavoitteena päihdekäyttäytyminen liikenteessä.

Päihdeongelman kartoitus tavoitteena tarkoittaa sitä, että päihteiden käytön nykytila ei ole ollut varsinaisesti tiedossa rangaistussajan suunnitelmaa laadittaessa. Näin asian arviominen jää sijoitusvankilalle, joka sinänsä aiheuttaa huomattavaa lisätyötä sijoitusvankilassa.

Päihdeproblematiikan käsittelyyn liittyvän tavoitteen sisältö on jo selkeästi sellainen, että vangilla voidaan olettaa olevan päihteisiin liittyviä ongelmia ja niihin olisi sijoitusvankilan pystyttävä vastaamaan yksilötyönä tai ryhmämuotoisessa toiminnassa. Usein tällaisia voi olla esimerkiksi rattijuopumuksesta tuomitut, joilla kiistämättä on jonkinlainen ongelma päihteiden kanssa.

Voidaan todeta, että päihteisiin liittyviä tavoitteita on suurella osalla vangeista, mutta vankien päihdeongelmat ovat hyvin yleisiä. Vuonna 2010 ilmestyneessä, Matti Joukaisen vetämän työryhmän tuloksissa, yli 80% vangeista oli päihteisiin liittyviä riippuvuuksia. Suurimmalla osalla oli alkoholiin liittyvää riippuvuutta, mutta suurella osalla oli myös huumeisiin liittyvää riippuvuutta. Tämän tutkimuksen tietojen perusteella, on hyvin ymmärrettävää, että päihteisiin liittyviä tavoitteita on suurella osalla Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneista vankeusvangeista, joiden rangaistusajan suunnitelma oli laadittu kirjallisen materiaalin perusteella. Voidaan pitää hyvin täkeänä sitä, että päihteisiin liittyviin tavoitteisiin pystyttäisiin vastaamaan, koska niiden vaikutukset uusintarikollisuuteen ovat suuret. (Rikosseuraamusalan julkaisuja 2010,47-48.)

6.2.3 Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet

Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet oli kolmanneksi suurin hallitseva tavoiteryhmä vankien rangaistusajan suunnitelmissa. 22% (39kpl) vangeista oli maininta ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvästä tavoitteesta.

KUVIO 8. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet teema-alueen sisällä.

Ongelmaratkaisutaitojen kehittämiseen liittyviä tavoitteita oli 44% (17kpl) ja rikosmyönteisiin asioiden käsittelyyn liittyviä tavoitteita 36 (14kpl) kaikista tämän teema-alueen tavoitteista. Agressiivisuuden hallinta oli tavoitteena 10% (4kpl) vangeista. Lisäksi ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviä tavoitteita oli henkisen hyvinvoinnin tukeminen 5% (2kpl) ja rikokseen johtaneiden asioiden käsittely 5% (2kpl).

Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden sisältö jakaantui selkeästi kahteen suureen ryhmään, jotka ovat ongelmaratkaisutaitojen kehittäminen ja rikosmyönteisten asioiden käsittely. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviin tavoitteisiin voidaan parhaiten vastata vain yksilötyönä. Vaasan vankilassa tästä tavoitteiden ryhmästä vastaa lähes yksin vankilan psykologi.

Ongelmaratkaisutaidot ovat vangeilla usein puutteelliset ja sen takia tavoitteista suurin osa liittyy niihin. Kuten rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä koskevassa tutkimuksessakin on osoitettu, niin lähes joka neljännellä vangilla jokin ahdistuneisuushäiriö, joka varmasti liittyy oleellisesti erilaisissa ongelmallisista tilanteista selviämiseen. (Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2010,51-52.)

Rikosseuraamusalalla on useita erilaisia ryhmämuotoisia ohjelmia, jotka voisivat vastata tämän teema-alueen tavoitteisiin, mutta Vaasan vankilassa vuonna 2010 ei toteutettu yhtään akreditoitua ryhmäohjelmaa, joka vastaisi suoraan tämän teema-alueen tavoitteisiin. Ryhmäohjelmat tavoittavat useamman vangin kerrallaan ja sen vuoksi niitä täytyisi pyrkiä käyttämään enemmän.

Esimerkiksi Cognitive skills (tunnetaan myös nimellä Reasoning and Rehabilitation) -ohjelma on Elizabeth Fabianon, Robert Rossin ja Frank Porporinon Kanadassa rikoksentekeijöille kehitetty on ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitojen yleisohjelma. Cognitive Skills otettiin käyttöön vankiloissa ja kriminaalihuollossa Suomessa vuonna 1997. Sittemmin yhdyskuntaseuraamustoimistot ovat luopuneet ohjelman käytöstä kokonaan, koska asiakkaita oli vaikea saada sitoutumaan näin pitkään ryhmämuotoiseen ohjelmaan. Ohjelma on lisensoitu ja se on kansainvälisesti hyvin laajasti tunnettu. Cognitive skills -ohjelma on tarkoitettu rikoksentekeijöille, joilla on puutteita ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidoissa. Ohjelman tavoitteena opettaa taitoa pohtia ja arvioida omaa ajattelu- ja toimintaansa sekä sen seurauksia ja siten oppia kokemuksesta. (Rikosseuraamuslaitos 2011b.)

CS-ohjelmasta valmistui vuonna 2005 Rikosseuraamuslaitoksen tuottama kartoitus, jossa oli 355 CS-kurssille osallistunutta ja 469 vertailuhenkilöä. Tulokset osoittavat sen, että CS-kurssin läpikäyneiden vankilaan palaamisen todennäköisyys oli pienempi kuin verrokkiryhmällä ja CS-kurssin keskeyttäneillä. Samanlainen kartoitus suuremmalla aineistolla on valmistumassa Rikosseuraamuslaitoksen tuottamana vuoden 2010 aikana (Rikosseuraamuslaitos 2011b.)

6.2.4 Vapautumiseen liittyvät tavoitteet

Vapautumiseen liittyviä tavoitteita oli 5% (9kpl) vangeista, joka oli vain 5% kaikista tavoitteista (kuviota 2). Tavoite oli kaikilla vangeilla vapautumisen valmistelu. Kuten aikaisemmin esitetystä kuviosta 4 voidaan todeta, oli vapautumiseen, tuloihin ja talouteen, sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen liittyviä tavoitteita vähän, jonka vuoksi tuloksia ei esitetä lainkaan graafisesti.

Vapauttamiseen liittyvien tavoitteiden vähäisyys yllätti tutkijat, koska on hyvin paljon puhuttu vangin vapauttamiseen liittyvistä asioista ja sen tärkeydestä. Toisaalta voi olla, että tavoitteiden vähäisyys liittyy siihen, että vangille tulee laatia erillinen vapauttamissuunnitelma ennen vapautumista. Vapautumissuunnitelman katsotaan ilmeisesti riittäväksi keinoksi, eikä rangaistusajan suunnitelman tavoitteisiin tarvitse vapautumiseen liittyviä tavoitteita erikseen laittaa.

Vapauttamisen valmistelun pitäisi alkaa vankilasta vapautuvan selviytymisedellytysten ja palvelutarpeen arvioinnilla. Palvelutarpeen arviointi kattaa vangin sosiaalisen tilanteen. Vangin suostumuksella vapauttamisen valmistelussa tehdään usein yhteistyötä hänen koti- tai asuinkuntansa sosiaali-, terveys-, päihdehuolto-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa tarvittavien palveluiden järjestämiseksi. Jos vapautuva vanki asetetaan valvontaan, vapauttamissuunnitelman laatimiseen osallistuu myös se yhdyskunta-seuraamustoimisto, jonka alueelle vanki vapautuu. (Rikosseuraamuslaitos 2011c.)

Vapautuvan vangin tukipalveluja tuottavat ja kehittävät kuntien lisäksi monet järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat, mm. Kriminaalihuollon tukisäätiö ja sen ylläpitämä Portti vapauteen -verkkopalvelu, Vapautuvien Tuki ry, Silta-valmennusyhdistys ja KRIS Suomenkeskusliitto ry.

Yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton kanssa on laadittu yhteistyömalli kuntien, Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden sidosryhmien yhteistyölle rikoksista rangaistujen tuen järjestämiseksi (Rikosseuraamuslaitos 2011c.)

6.2.5 Tuloihin ja talouteen liittyvät tavoitteet

Tuloihin ja talouteen liittyviä tavoitteita oli kahdeksalla vangilla. Tavoitteet olivat kaikilla samankaltaiset. Tavoitteista 50% oli kirjattu taloudellisen tilanteen selvittämisenä ja 50% taloudellisen tilanteen kartoittamisena. Tavoitteiden vähäisyys on ristiriidassa Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2006 tekemän selvityksen mukaan. Sen tekemän tutkimuksen vapautuvien vankien velkatilanteesta 81% vastanneista vangeista on ilmoittanut omaavansa paljon tai erittäin paljon velkaa. (Näkki 2006,79).

Tavoitteiden sisältö on suurinpiirtein sama, vaikka toisessa on kysymyksessä kartoitus ja toisessa selvittäminen. Käytännössä vanki tilaa itse velkatietonsa lomakkeella, jonka saa vankilan sosiaalityöntekijältä. Tietojen saavuttua sosiaalityöntekijä auttaa vankia lukemaan tietoja, jotka ovat hyvin vaikeita maallikon ymmärtää. Taloudellisen tilanteen selvityksiä Vaasan vankilassa tekee ainoastaan sosiaalityöntekijä, joka on käynyt koulutuksen juuri tähän asiaan.

6.2.6 Terveystieteen liittyvät tavoitteet

Terveystieteen liittyviä tavoitteita oli viidellä vangilla. Neljällä viidestä oli tavoitteena psyykkisen ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen. Yhdellä vangeista oli tavoitteena tarkkaavaisuushäiriön diagnosointi/nykytilan selvittäminen. Näitä selvityksiä ei Vaasan vankilassa ole tietojemme mukaan tehty. Terveystieteen liittyvien tavoitteiden etenemisestä on vaikeaa saada tietoja, koska terveydenhuolto vankilassa on eriytetty kaikesta muusta toiminnasta, vaikka he osaltaan tavoitteita edistävätkin. Lisäksi ongelmia saattaa aiheuttaa se, että terveydenhuollon ja muun henkilökunnan välinen tiedonkulku saattaa olla puutteellista, koska molemmilla on omat tietojärjestelmänsä. Vankilan henkilökunnalla ei tietenkään ole oikeutta vangin terveystietoihin, jotka on kirjattu Effica potilastietojärjestelmään.

6.2.7 Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tavoitteet

Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä tavoitteita oli vain kahdella vangilla. Toinen tavoite oli kirjattu sosiaalisten suhteiden tukemisena ja toinen tukiverkoston kartoituksena. Tämä

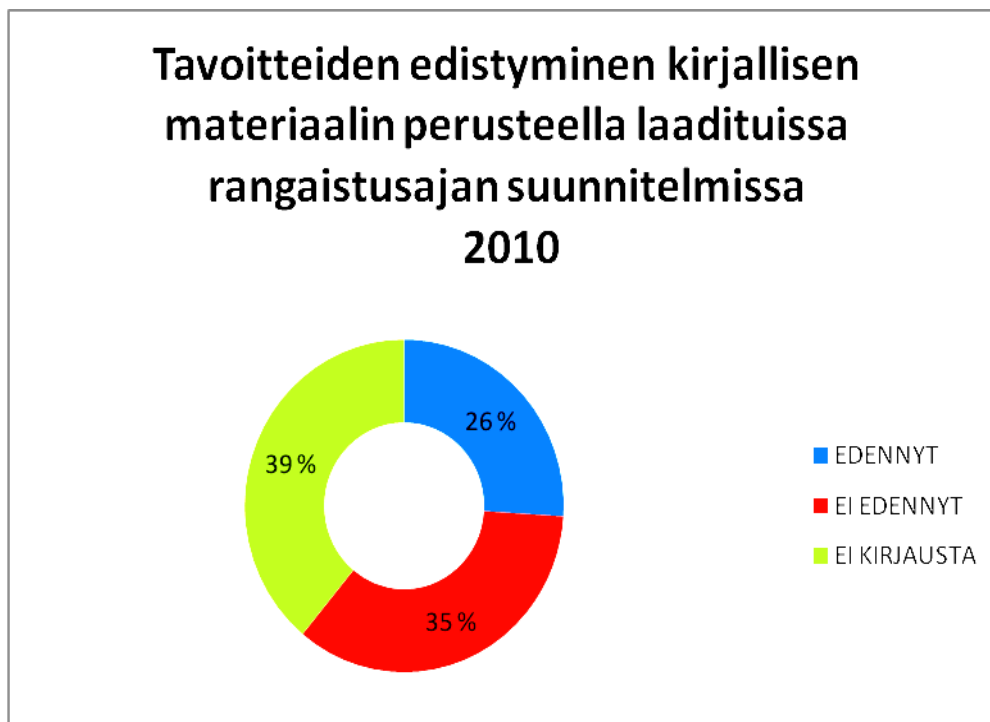
tieto kyllä yllätti tutkijan, koska epäilemättä suurin sijoituspäätöksen perustelu Vaasan vankilaan sijoittamiseen on kotipaikka. Kotipaikkaan on tietenkin sidottu sosiaalisten suhteiden säilyminen ja mielestämme se seikka tulisi kirjata rangaistusajan suunnitelman tavoitteisiin. Joka tapauksessa tämä osio kirjallisesta materiaalista jäi hyvin vähäiseksi, mutta tutkimusta aloittaessa olisimme kuvitelleet tavoitteen saavan paljon suuremman osan kaikista tavoitteista.

Vaasan vankilan perhetyöstä ja sitä kautta tämän tavoitteen sisällöistä vastaa vankilan sosiaalityöntekijä. Vankilan pastori osallistuu myös suurelta osalta tämän tavoitteen sisältämiin toimintoihin. Perhetyöhön tietenkin liittyy usein kontakti lastensuojeluun ja lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä.

Sosiaaliset suhteet saattavat parhaimmillaan ehkäistä uusintarikollisuutta ja pahimmillaan edistää rikosten tekemistä, mikäli olemassa olevat suhteet ylläpitävät rikollisuutta. Kuitenkin suurimmalla osasta vangeilla sosiaaliset suhteet on arvioitu rangaistusaikaista työskentelyä tukeviksi. Useimmiten kuitenkin varsinkin pitkäaikaisilla vangeilla on ongelmia sosiaalisten suhteiden hoitamisessa, jolloin vankilan tulisi tukea ja tarjota riittäviä toimintoja ihmissuhteiden terveeseen ylläpitoon. (Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2003,76.)

6.2.8 Tavoitteiden edistyminen kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa

Kirjalliseen materiaaliin perustuvien rangaistusajan suunnitelmien tavoitteita 64 vangilla oli yhteensä 181 kappaletta. Tämä tarkoittaa sitä, että tavoitteita on vajaa kolme vankia kohden. Kuten kuvioista 5 pystyttiin havaitsemaan, kolme teema-alueita tavoitteissa oli selkeästi edustettuina ja muut neljä teema-alueita vain yksittäisillä vangeilla. Tästä päästäänkin siihen, että huolestuttavan pieni määrä tavoitteista on edennyt vangin vapautumiseen mennessä. Seuraavassa kuviossa esitämme tavoitteiden edistymisen kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa.

KUVIO 9. Tavoitteiden edistyminen kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa.

Kuvion 8 perusteella voidaan todeta, että kaikista tavoitteista vain 26% (47kpl) oli edennyt. Ei edenneitä tavoitteita oli 35% (63kpl). Ei kirjausta tavoitteen etenemisestä oli 39% (71kpl).

Tulos tarkoittaa sitä, että vankitietojärjestelmän mukaan vuonna 2010 vapautuneista vangeista, joiden rangaistusajan suunnitelma oli laadittu kirjallisen materiaalin perusteella, vain noin neljäsosa tavoitteista olisi edennyt. Se on mielestämme todella pieni määrä. Edenneiden suunnitelmien vähäiseen määrään vaikuttaa se, että tässä käsiteltävät suunnitelmat ja niitä toteuttavat vangit ovat usein lyhyen aikaa vankilassa. Toinen asia, joka voi hämätä tässä tuloksessa on se, että kirjaus vankitietojärjestelmään on jäänyt uupumaan, vaikka tavoitteen eteen olisikin tehty hurja määrä asioita. Vaasan vankilassa kirjaukset tehdään yleensä yhteistyössä moniammatillisessa työryhmässä, mutta toimintatapa kaipaakaan kyllä muutoksia, koska kirjausten tulisi olla ajan tasalla.

Kirjalliseen materiaaliin perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa suurin ongelma liittyy siihen, että, vankia ei nähdä ja haastatella henkilökohtaisesti, vaan arviointityö jää sijoituslaitokselle vangin saapuessa vankilaan. Vankeuslakiuudistuksen keskeisenä ideana oli yksilöllinen rangaistusajan suunnittelu, joka perustuu kunkin henkilön riskien ja tarpeiden arviointiin. Käytännössä riski- ja tarvearviointi sijoittajayksiköissä on pysytty tekemään ainoastaan hyvin pienelle osalle tulevista rangaistusvangeista (vankeusvangeista alle viidesosalle, sakkovangeista ei juuri kenellekään). Muille tehdään rangaistusajan suunnitelma näkemättä vankia. Tällä tuskin pystytään vaikuttamaan henkilön kuntoutumiseen ja rikosten uusimiseen parhaalla mahdollisella tavalla, jolloin rangaistusajan suunnittelu merkitsee lähinnä laitossijoitusten koordinoitua. (Rikosseuraamusviraston monisteita 5/2008.)

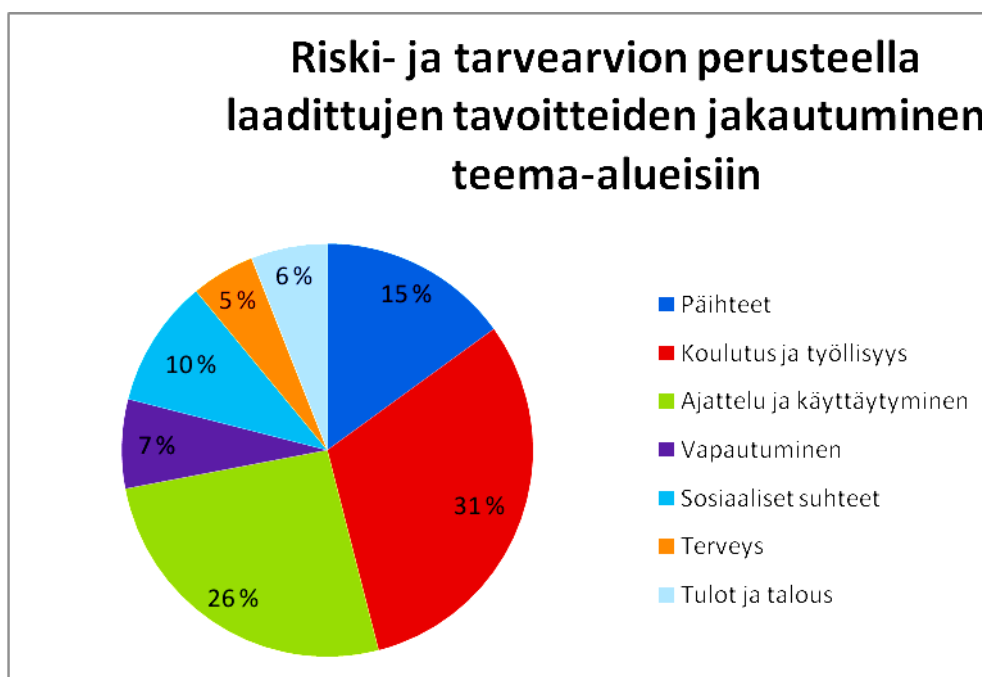
Voidaankin todeta, että 2009 Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan lyhytaikaisvankien kohdalla rangaistusajan suunnitelma jäi käytännön tasolla kovin usein pelkäksi muodollisuudeksi. Se tarkoittaa sitä, että vankien sitoutuminen sen noudattamiseen heikkenee. Tutkimuksen mukaan suunnitelmaa käytettiin usein vain silloin, kun vanki halusi itse vaikuttaa rangaistuksensa suorittamiseen. Tällöin siihen saatettiin vedota niin, että vangin anomus hylättiin. Suurin osa viimeisistä vankeusrangaistuksista oli sisällöltään sellaisia, että niillä ei juurikaan päästy vaikuttamaan lainvastaisen toiminnan taustalla oleviin sosiaalisiin ja yksilöllisiin ongelmiin, jotka olivat yhteydessä heidän elämänsä kokonaisuudessaan (Kivivuori & Linderborg 2009.)

Kääriäinen (1994, 157–158) on todennut tutkimuksessaan suomalaisten vankilakäytäntöjen olevan toiminnalliselta rakenteeltaan melko yksipuolisia ja pohjautuvan enimmäkseen kontrolloivalle ja rankaisukeskeiselle ajattelulle. Toimintaa on viime vuosina pyritty tässä suhteessa tehostamaan lisäämällä erilaisten kuntouttavien toimenpiteiden sekä ohjelmien määrää sekä kouluttamalla henkilökuntaa niiden käyttöön. Henkilökuntaa on pyritty myös kouluttamaan uudenlaiseen rankaisujatteluun, jossa lähtökohtana on vankien tarpeista lähtevä täytöntöönpano sekä vangin aktivoiminen ottamaan vastuu omasta elämästään. (Karsikas 2005, 22.)

Janne Kivivuori ja Henrik Linderborg tuovat kuitenkin tutkimuksessaan esille sen, että vankilan toiminta pohjautuu edelleen hyvin vahvasti työtoiminnalle ja muut kuntouttavat toimenpiteet olivat arvottomia. Tällöin vankiloiden pääasiallinen painopiste on säilytysvarmuuden turvaamisessa.

6.3 Riski- ja tarvearvioon perustuvat rangaistusajan suunnitelmat

Riski- ja tarvearvion perusteella laadittujen rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet ovat tema-alueiltaan aivan samanlaisia, kuin kirjallisen materiaalin perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa. Sisällössä on kuitenkin selkeitä eroja, johtuen pidemmästä vankeusajasta. Suurin ero löytyy kuitenkin tavoitteiden edistymiseen liittyvissä havainnoissa, joita tarkastelemme tuloksien lopussa. Haastatteluun perustuvia rangaistusajan suunnitelmia oli 19,5% (28kpl) koko aineistosta. Voidaan todeta, että vain noin viidesosalle Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneista vangeista laadittiin riski- ja tarvearvioon perustuva rangaistusajan suunnitelma.

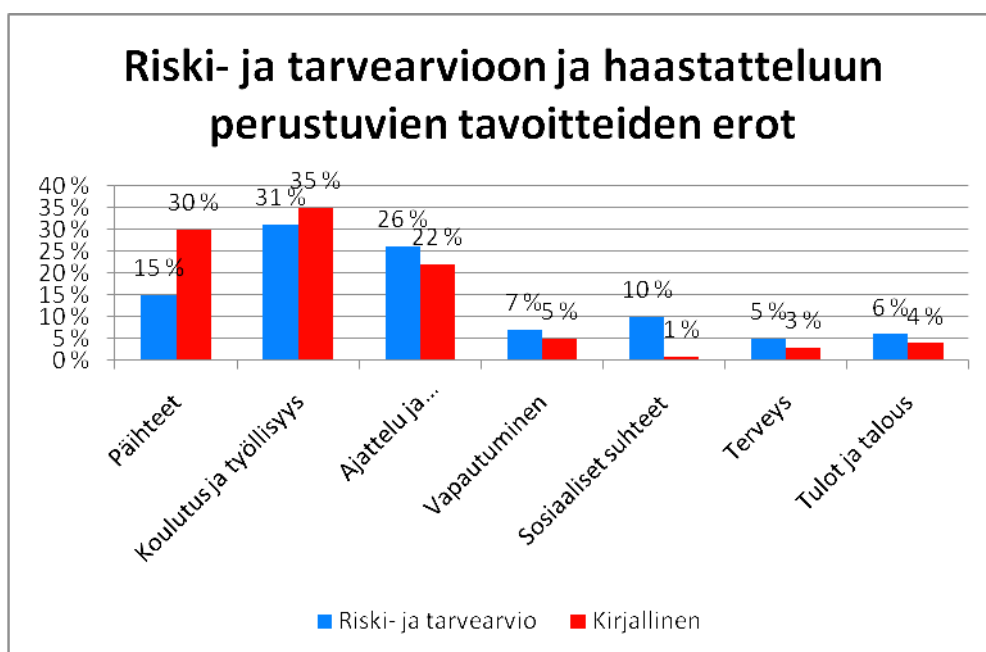

KUVIO 10. Riski- ja tarvearvion perusteella laadittujen tavoitteiden jakautuminen teema-alueisiin.

Kuviosta 10 voidaan tarkastella tavoitteiden jakautumista riski- ja tarvearvioon perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa. Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet oli tässäkin materiaalissa eniten edustettuina 31% (31kpl) osuudella. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviä tavoitteita oli 26% (26kpl). Loput viisi teema- aluetta olivat selkeästi näistä vähemmän edustettuina. Päihteisiin 15% (16kpl), sosiaalsiin suhteisiin 10% (10kpl), vapautumiseen 7% (7kpl), talouteen liittyviä tavoitteita 6% (6kpl) ja terveyteen liittyviä tavoitteita 5% (5kpl) kaikista tavoitteista.

Tavoitteet jakautuvat lähes samalla tavoin niihin teema-alueisiin, joihin myös kirjallisen materiaalin tavoitteet jakautuivat. Eroja kuitenkin teema-alueiden tavoitteiden määrässä oli jonkin verran.

Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan kirjallisesti ja riski- ja tarvearvioon perusteella laadittujen rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden jakautumista teema-alueisiin.

KUVIO 11. Riski- ja tarvearvioon ja haastatteluun perustuvien tavoitteiden erot.

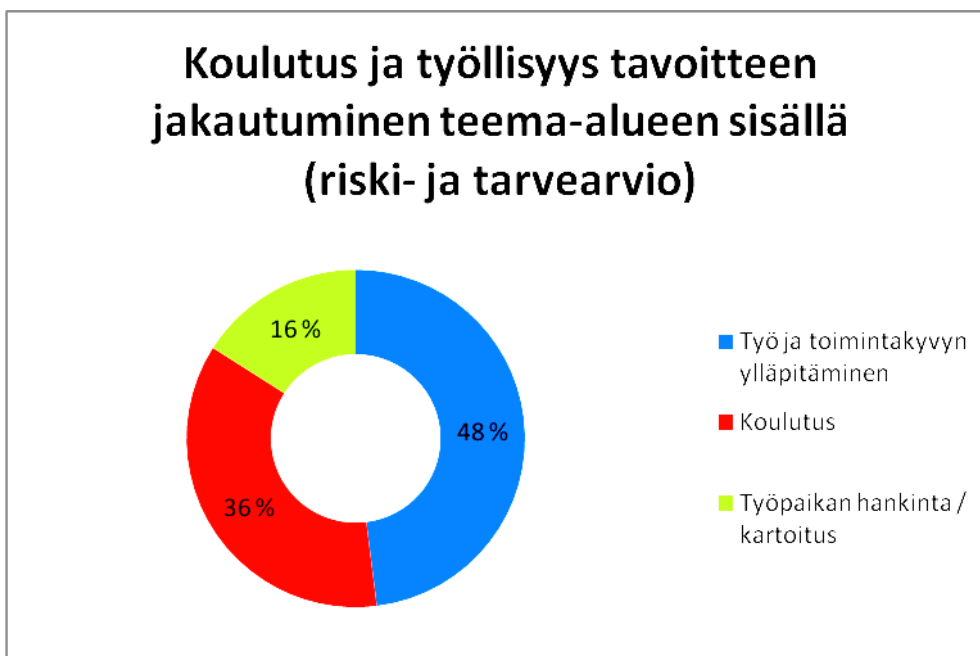
Kirjalliseen materiaaliin nähden, teema-alueiden jakautuminen hieman muuttui. Nyt haastatteluun perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa kaksi teema- aluetta olivat selkeästi eniten edustettuina, kun päihteisiin liittyvät tavoitteet olivat vähentyneet

huomattavasti ja ajatteluun/käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet olivat enemmän edustettuina.

Suurimpana erona voidaan kuitenkin todeta päihteisiin liittyvien tavoitteiden osuuden pienenevän huomattavasti, kun rangaistusajan suunnitelma on laadittu haastattelun perusteella. Toinen selkeä eroavaisuus on sosiaalsiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden osuus haastatteluun perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa. Kirjalliseen materiaaliin perustuvissa suunnitelmissa oli osuus vain 1% (2kpl) ja riski- ja tarvearvioon perustuvissa suunnitelmissa osuus on 10% (10kpl).

6.3.1 Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen haastatteluun perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa voidaan havainnoida kuvion 12 perusteella. Koulutukseen ja työllisyyteen liittyviä tavoitteita oli 27 vangilla eli melkein jokaisella. Osalla vangeista jopa kaksi tähän teema-alueeseen liittyvää tavoitetta.

KUVIO 12. Koulutus ja työllisyys – tavoitteen jakautuminen teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio).

Tämän teema-alueen tavoitteista 48% (15kpl) liittyivät työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen Koulutukseen liittyviä tavoitteita oli 36% (11kpl). Lisäksi tämän teema-alueen tavoitteista löytyi 16% (5kpl) osuudella tavoite, joka on kirjattu työpaikan hankintana tai kartoituksena.

Työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen tavoitteena oli tässä materiaalissa vähemmän edustettuna kuin kirjalliseen materiaaliin perustuvissa, mutta silti tämän teema-alueen suurin tavoitteiden ryhmä.

Koulutukseen liittyvät tavoitteet, liittyivät koulutukseen osallistumiseen jo vankeusaikana sekä koulutusmahdollisuuksien selvittämiseen. Erona kirjalliseen materiaaliin (kuviot 6) on selkeä, joka selittyy vankeusaikaisen koulutuksen tavoitteilla, joka on tietenkin paremmin mahdollista pidemmällä rangaistusajalla. National Board of Educationin vangeille tekemän tutkimuksen mukaan vankeusaikaisella koulutuksella on hyvin tärkeä rooli yhteiskuntaan ja työelämään sijoittumisessa. Koulutuksen avulla vangit kokivat saavansa tärkeää toimintaa vankeusajalle ja he kokivat, että järjestetty koulutus vastasi odotuksia. (TemaNord 2005,63). Työpaikan hankinta tai kartoitus tavoitetta ei ollut yhtäkään, kun suunnitelma oli laadittu kirjallisen materiaalin perusteella, vaikka oletettavasti myös lyhyt tuomioisilla vangeilla voisi olla tarvetta tällaiselle tavoitteelle.

Tämän teema-alueen teoriaa voidaan tarkastella tarkemmin aikaisemmin jo käsitellystä luvusta 6.2.1, jossa voitiin tarkastella työtoiminnan tärkeyttä yhtenä kuntoutusmuotona vankiloissa.

6.3.2 Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Rangaistusajan suunnitelmissa, jotka olivat laadittu riski- ja tarvearvion perusteella, oli ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet toiseksi suurin teema-alue. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviä tavoitteita oli 26% (26kpl) riski- ja tarvearvion perustuvissa suunnitelmissa. Se on hieman suurempi osuus kuin kirjalliseen perustuvissa suunnitelmissa, jossa se oli 22%. Kuviosta 10 voidaan tarkastella

tavoitteiden jakautumista tämän teema-alueen sisällä. Tavoitteet ovat samansisältöisiä, kuin kirjalliseen materiaaliin perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa kuviossa 12.

KUVIO 13. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio).

Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvistä tavoitteista voidaan todeta, että ne jakaantuvat suhteellisen tasaisesti viiteen tavoitteeseen teema-alueen sisällä. Suurin osa tavoitteista on muutosmotivaation tukemiseen liittyviä tavoitteita, 27% (7kpl) osuudellaan. Toiseksi ja kolmanneksi suurimmat tavoitteet ovat samalla 23% (6kpl) osuudellaan rikokseen johtaneiden syiden pohtiminen ja ongelmaratkaisutaitojen kehittäminen. Vähän näitä

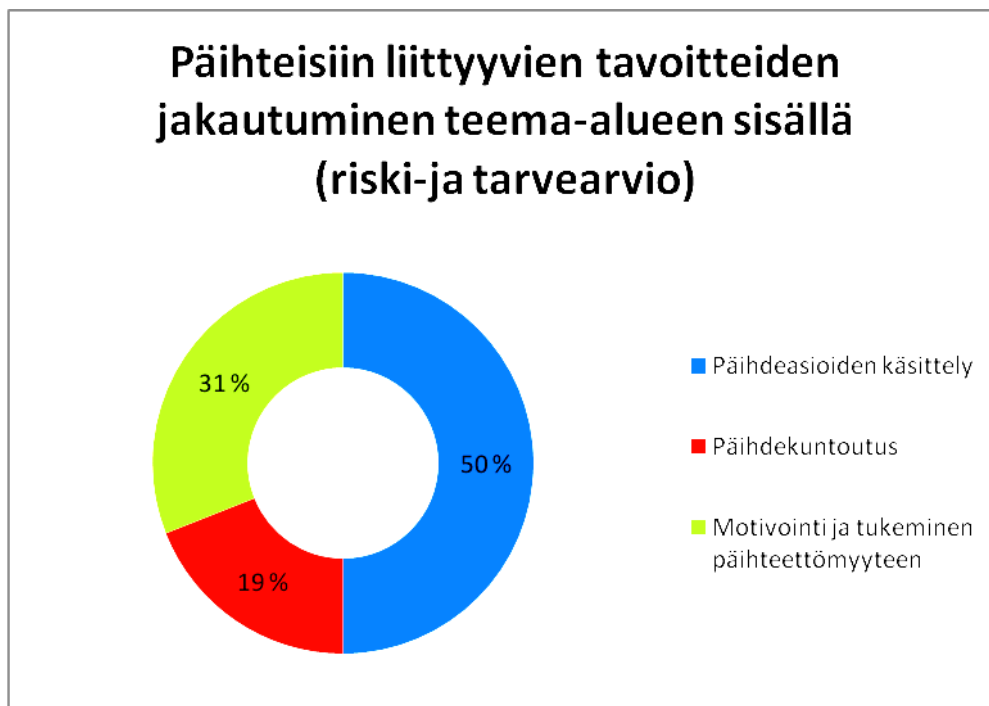
tavoitteita pienemmällä osuudella näistä kolmesta tavoitteesta tulee aggressiivisen toiminnan käsittely tavoite, joita oli 15% (4kpl) tavoitteista. Viidentenä tavoitteena on rikosmyönteisten asenteiden käsittelyyn liittyvä tavoite 12% (3kpl) osuudellaan.

Voidaan todeta, että tämän teema-alueen tavoitteet ovat hyvin vaativia ja niihin pystytään vastaamaan lähinnä vain yksilötyön keinoilla. Vankilan psykologin harteille on usen jätetty kaikki tämän teema-alueen tavoitteet.

Ongelmaratkaisutaidot ovat vangeilla usein puutteelliset ja sen takia tavoitteista suurin osa liittyvät niihin. Kuten rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä koskevassa tutkimuksessakin on osoitettu, niin lähes joka neljännellä vangilla jokin ahdistuneisuushäiriö, joka varmasti liittyy oleellisesti erilaaisista ongelmallisista tilanteista selviämiseen. (Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2010.) Luvusta 6.2.3 voi tarkemmin tarkastella niitä seikkoja, joita tämän teema-alueen sisältöön liittyy.

6.3.3 Päihteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Päihteisiin liittyvien tavoitteiden osuus on haastatteluun perustuvissa tavoitteissa huomattavasti pienempi, kuin kirjallisen materiaalin perusteella laadittujen rangaistusajan suunnitelmien kohdalla. Päihteisiin liittyviä tavoitteita haastattelun perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa oli 16 kappaletta. Sinänsä tavoitteiden sisältö ei hirveästi poikkea kirjallisen materiaalin tavoitteista. Suurimpana erona on se, että päihdekäytön kartoitus on jäänyt pois tavoitteista kokonaan, koska rangaistusajan suunnitelman laatija on kartoituksen jo haastattelun yhteydessä tehnyt. Voimme tarkastella kuviosta 14 päihteisiin liittyviä tavoitteita.

KUVIO 14. Päihteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen teema-alueen sisällä (riski- ja tarvearvio).

Kuviosta 14 voidaan todeta, että 50% (8kpl) tavoitteista on kirjattu päihdeasioiden käsittelyynä. 31% (5kpl) tavoitteista oli tukeminen ja motivointi päihteettömyyteen. Päihdekuntoutuksen osuus tavoitteista oli 19% (3kpl).

Päihdeasioiden käsittelyn tavoitteen voi ymmärtää tarkoittavan sen sitä, että päihteenkäytössä olisi riski- ja tarvearvion perusteella ilmennyt ongelmia. Tukeminen ja motivointi päihteettömyyteen tavoite tarkoittaa sitä, että vanki pyritään motivoimaan oman ongelmansa työstämiseen ja siihen pystytään vastaamaan yksilötyön eri keinoilla.

Päihdekuntoutuksen tavoitteen päämäärä on selvä; vangin olisi motivoituttava hakeutumaan päihdekuntoutukseen. Päihdekuntoutus voi tapahtua jo vankeusaikana, mutta myös heti vapautumisen jälkeen. Päihdekuntoutus vankeusaikana on mahdollista vankeusaikana vankilassa tai rangaistusaikaisena kuntoutuksena laitoksen ulkopuolella. Tietenkin on olemassa mahdollisuus sijoittaa vanki kuntoutukseen valvotun koevapauden ajaksi.

Vuonna 2010 ilmestyneessä, Matti Joukaisen vetämän työryhmän tuloksissa, yli 80% vangeista oli päihteisiin liittyviä riippuvuuksia. Suurimmalla osalla oli alkoholiin liittyvää riippuvuutta, mutta suurella osalla oli myös huumeisiin liittyvää riippuvuutta. Tämän tutkimuksen tietojen perusteella, on hyvin ymmärrettävää, että päihteisiin liittyviä tavoitteita on suurella osalla Vaasan vankilasta 2010 vapautuneista vankeusvangeista (Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2010.)

6.3.4 Sosiaalisiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä tavoitteita oli kymmenellä vangilla. Se on huomattavasti suurempi määrä, kuin kirjallisen materiaalin perusteella laadittujen rangaistusajan suunnitelmien vangeilla, joita oli vain yksi. Ylivoimaisesti suurin osa tavoitteista liittyivät sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, joita oli 80% (8kpl) tämän teema-alueen tavoitteista. Tavoite tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vangin sijoittamista harkitessa on syytä ottaa huomioon vangin kotipaikka sekä esimerkiksi perhetapaamisien mahdollistaminen laitoksessa. Muuten tavoitteiden toteutumiseen vaikuttaa tietenkin vangin normaalit tapaamismahdollisuudet vankilassa. Toinen osa tavoitteista liittyy läheisesti edelliseen tavoitteeseen, mutta se on kirjattu parisuhteen ja isyyden tukemisena.

6.3.5 Vapautumiseen liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Vapautumiseen liittyviä tavoitteita oli vain seitsemällä vangilla. On edelleen ihmeteltävä vapautumiseen liittyvien tavoitteiden määrää. Puhutaan paljon vangin vapauttamisesta, mutta sitä ei ole kirjattu tavoitteisiin. Voi olla, että syynä tähän on se, että vangille laaditaan vapauttamissuunnitelma ennen vapautumista ja siten koetaan, että vangin vapauttamista valmistellaan sen kautta. Tämän teema-alueen tavoitteista 57% (4kpl) oli asunnon hankinta ja 43% (3kpl) vapautumisen valmistelu. Asunnon hankinta on kuitenkin melko vaikea tavoite, koska vankiloilla ei ole kiintiöasuntoja missään kunnissa, mutta tottakai asian eteen tehdään kaikki voitava. Vapautumisen valmisteluun liittyy seuraavia asioita, joita vankilan toimesta hoidetaan. Tällaisia asioita on ajanvaraukset eri tahoihin, esimerkiksi TE-keskus, sosiaalitoimi ja A-klinikka.

6.3.6 Tuloihin ja talouteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Tavoitteita, jotka liittyivät tuloihin ja talouteen oli 6% (6kpl) riski- ja tarvearvioon perustuvissa suunnitelmissa. Suurin osa tavoitteista oli taloudellisen tilanteen selvittämistä, mutta oli joukossa yksi tavoite, joka oli kirjattu: oikeudessa tuomittujen korvausten lyhentäminen. Korvausten lyhentäminen on lähes mahdotonta, etenkin suljetussa laitoksessa, vaikka tarjolla onkin valmentavaa työtoimintaa. Suljetussa laitoksessa tavoitteen voi mahdollistaa siviilityön avulla, jolloin saa normaalia palkkaa työstä.

6.3.7 Terveysteen liittyvien tavoitteiden jakautuminen

Terveysteen liittyviä tavoitteita oli 5% (5kpl). Yhdellä heistä tavoitteena oli somaattinen sairaanhoito sairaalassa. Tavoite tarkoittaa sitä, että suunnitelmaa laadittaessa on voitu todeta, että vanki tarvitsee sairaanhoitoa. Kahdella tavoite oli psyykkisen toimintakyvyn ylläpito. Kahdella vangilla oli yksinkertaisesti terveydentilan ylläpitäminen. Kuten jo aikaisemmin sanoin, on vaikeaa sanoa terveyteen liittyvien tavoitteiden sisällöstä, koska ei ole asiantuntemusta.

6.3.8 Tavoitteiden edistyminen haastattelujen perusteella laadituissa rangaistusajan suunnitelmissa

Haastattelun perusteella laadittuja rangaistusajan suunnitelmia oli yhteensä 28 kappaletta. Suunnitelmissa oli yhteensä 101 tavoitetta. Kuvion 15 perusteella voidaan tarkastella tavoitteiden edistymistä.

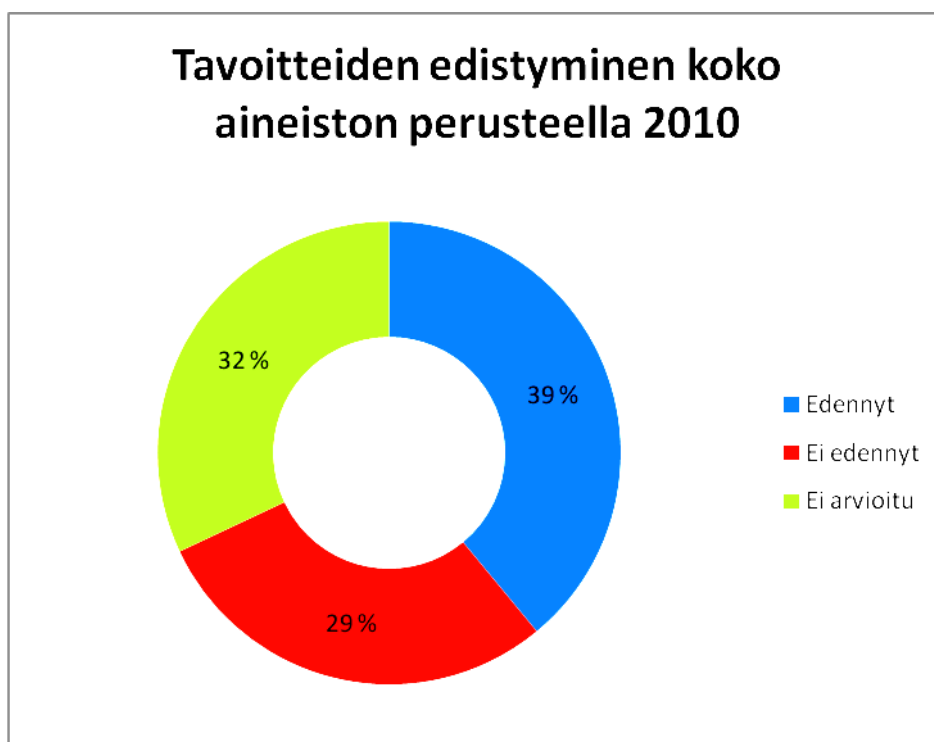
KUVIO 15. Tavoitteiden edistyminen riski- ja tarvearvioon perustuvissa rangaistusajan suunnitelmissa 2010.

Tavoitteista oli edennyt tai toteutunut 67% (67kpl). Tavoitteista 11% (12kpl) ei ollut edennyt. Tavoitteista 22% (22kpl) ei ollut merkintää arvioinnista

Näistä luvuista voidaan todeta, että suunnitelmat ovat toteutuneet huomattavan hyvin, jos niitä verrataan kirjallisen materiaalin perusteella laadittuihin suunnitelmiin. Suurin syy on epäilemättä vankeusajan pituus, jolloin vangin tavoitteisiin on paremmin aikaa paneutua. Toinen mielestämme oleellinen syy lähtee vangin taholta. Vanki, jolla on pidempi rangaistusaika, haluaa päästä lomalle vankeusaikana, mikä tarkoittaa sitä, että on suoritettava rangaistusta rangaistusajan suunnitelman mukaan. Tässä toimii ns. keppi ja porkkana ajattelu. Tietenkin rangaistusajan suunnitelmien määrässä on suuri ero, koska kirjallisen materiaalin perusteella laadittuja rangaistusajan suunnitelmia oli yli puolet enemmän kuin riski- ja tarvearvion perusteella laadittuja suunnitelmia.

6.4 Tavoitteiden edistyminen kokonaisuudessaan

Aineistossa oli 95 eri vangin rangaistusajan suunnitelmat. Suunnitelmista 70,5% (67kpl) oli tehty asiakirjojen perusteella ja 29,5% (28kpl) haastattelun ja siten riski- ja tarvearvion perusteella. Tavoitteita 95:lla vangilla oli yhteensä 292 kappaletta. Seuraavassa kuviossa esitetään tavoitteiden edistyminen koko aineiston perusteella.

KUVIO 16. Tavoitteiden edistyminen koko aineiston perusteella 2010.

Kaikista tavoitteista 39% (114kpl) oli edennyt, kun tarkasteltiin koko materiaalia. Ei edenneitä tavoitteita oli 29% (85kpl) materiaalissa ja ilman arviointia oli 32% (93kpl) tavoitteista.

7 KYSELYTULOKSET

Kyselylomakkeen seitsemän eri teema-alueen vastaukset yhdistettiin siten, että koottiin yhteen vankiin liittyvät asiat, organisaatioon liittyvät asiat sekä yhteiskuntaan liittyneet asiat ja eriytettiin ne vielä tavoitteita edistäviin ja tavoitteiden edistymistä haittaaviin seikkoihin. Seitsemän eri teema-alueita olivat siis päihdeet, ajattelu ja käyttäytyminen, koulutus ja työllisyys, vapautumisen valmistelu, sosiaaliset suhteet, tulot ja talous sekä terveys. Vastaukset rajattiin tavoitteita edistäviin ja tavoitteita edistämättömiin tekijöihin, koska emme halua osoittaa yksittäisten tavoitteiden puutteita ja voimavaroja, vaan haluamme tuoda esille yleisesti rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden etenemiseen vaikuttavat tekijät.

Kaikki kyselylomakkeen täyttäjät tekevät töitä rangaistusajan suunnitelmien edistämiseksi. Vaikka tavoite kaikilla on sama, on jokaisella työntekijällä hyvin erilainen työnkuva ja silti kyselylomakkeista saadut vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Kyselyyn vastasi 11 moniammatillisen työryhmän jäsentä ja vastauksista löytyi yhteensä 574 ilmausta. Liitteenä (Liite 2) olevassa taulukossa on taulukoituna kaikki kyselyssä esille tulleet tavoitteita edistävät seikat sekä tavoitteiden edistymistä haittaavat seikat.

7.1 Vankiin liittyvät seikat kyselyn perusteella

Kyselymme yhdessä osiossa selvitimme moniammatillisen työryhmän mielipiteitä siitä, mitkä vankiin liittyvät seikat ovat vaikuttaneet rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden edistymiseen ja mitkä ovat haitanneet tavoitteiden edistymistä kaikkien eri teema-alueiden osalta.

Halu olla yhteydessä lapsiin, kotiväkeen yms. (Moniammatillisen työryhmän jäsen)

Osalla vangeista ei motivaatiota tai ei keinoja ratkaista päihdeongelmaansa. (Moniammatillisen työryhmän jäsen)

KUVIO 17. Vangin tavoitteita edistävät tekijät.

Vankiin liittyvistä edistävistä tekijöistä kolme eniten esille nousutta ilmausta olivat vangin oma motivaatio (65 ilmausta), hyvät suhteet omaisiin (8 ilmausta) sekä päähteettömyys (7 ilmausta). Myös halu selviytyä siviilissä, aiempi työkokemus sekä vangin aikaisempi käyttäytyminen mainittiin kukin 3 kertaa. Yllä olevien ilmausten lisäksi yksittäisiä tavoitteita edistäviä ilmauksia olivat selkeät tulevaisuuden suunnitelmat, uskallus puhua asioista, lastensuojelu, päättäväisyys sekä korvaushoito, mutta ne jätettiin pois tästä kuvioista. Vankiin liittyviä tavoitteita edistäviä seikkoja ilmaistiin yhteensä 94 kappaletta.

Ylläolevasta kuvioista voidaan todeta että tavoitteiden edistämiseksi tärkeimpänä seikkana pidettiin vangin omaa motivaatiota, joka on lähtökohtana rangaistusajan suunnitelmien työstämiselle sekä tietenkin toivottavalle muutokselle kohti rikoksetonta ja päähteetöntä elämäntapaa. Motivaatio lisää muutostrategian aloittamista, jatkamista sekä sitoutumista muutokseen. On tärkeää, että motivaatio on sisäistä, eli lähtee

vangista itsestään, mutta ei tule myöskään unohtaa ulkoisten tekijöiden vaikutusta. Ulkoiset tekijät, kuten perhe, ystävät ja yhteisö saattavat vaikuttaa voimakkaasti muutosmotivaatioon. Motivaatiota voidaan voimistaa auttamalla vankia ymmärtämään hänelle asetetut tavoitteet sekä rohkaisemalla ja auttamalla vankia eteenpäin muutosprosessin eri vaiheissa. (Koski-Jännes, Tammi & Aalto 2009,16-21).

Lisäksi päihteettömyys on tärkeää, koska se on usein yhteydessä myös muihin kuin päihteisiin liittyviin tavoitteisiin. Vankilassa päihteettömyyttä voidaan tukea esimerkiksi päihteettömillä osastoilla, yksilötyöskentelyllä, erilaisilla kuntouttavilla ohjelmilla sekä päihdevalvonnalla. (Rikosseuraamuslaitos 2011d.) Vuonna 2008 varsinaisiin päihdekuntoutusohjelmiin osallistui 636 vankia. (Kaukonen 2006.) Myös hyviä suhteita omaisiin pidettiin tärkeänä, koska on tärkeää, että vangilla on tukiverkosto omaisista, jotka edistävät rikoksetonta sekä päihteetöntä elämäntapaa ja näin ollen auttavat vankia motivoitumaan rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden edistämiseen.

Kuvio 18. Vankiin liittyvät seikat, jotka haittaavat tavoitteiden edistymistä.

Tavoitteiden edistymistä haittavista tekijöistä kolme eniten esille nousutta seikkaa olivat vangin huono motivaatio muutokseen (55 ilmausta), päihteiden käyttö (25 ilmausta) sekä mielenterveysasiat (8 ilmausta). Lisäksi kaavioon on laitettu useammin kuin kerran mainitut ilmaukset. Näitä ilmauksia olivat järjestäytynyt rikollisuus (7 ilmausta), puutteet arjen taidoissa (6 ilmausta), epäluottamus henkilökuntaa kohtaan (5 ilmausta), häiriökäytös (3 ilmausta), lyhyt tuomio (3 ilmausta), eristettynä asuminen (2 ilmausta), jäykkä vankilarakenne (2 ilmausta) sekä pelko kohdata omia tunteitaan (2 ilmausta). Kaaviossa olevien ilmausten lisäksi haittaavina seikkoina tuli esille yksittäisinä ilmauksina vankiyhteisön kova painostus, sosiaaliset suhteet, omien voimavarojen yliarviointi, ammattitaidottomuus, kieliongelmat ulkomaalaisten vankien

kohdalla sekä rangaistusajan suunnitelmalla pelaaminen. Vankiin liittyviä tavoitteiden edistymistä haittaavia tekijöitä mainittiin yhteensä 125 kappaletta.

Suurimpana ongelmallisena seikkana pidettiin vastaavasti myös vangin huonoa motivaatiota muutokseen. Käytännössä rangaistusajan suunnitelmien edistyminen on lähes mahdotonta ilman vangin omaa motivaatiota. Motivaation puutteeseen voi vaikuttaa se, että vangille asetetut tavoitteet ovat ristiriitaisia, esimerkiksi niin, että vangille on kirjattu päihteisiin liittyvä tavoite, mutta hän ei itse koe päihteidenkäyttöä ongelmana. Myös epäilykset omasta onnistumisesta sekä ulkoiset tekijät, kuten yhteisön tuen puute tai muiden asenteet voivat horjuttaa motivaatiota. (Koski-Jännes ym. 2009,19).

Kahtena muuna suurena ongelmana pidettiin päihteidenkäyttöä ja mielenterveysasioita. Vuonna 2007-2009 tehdyn vankiterveystutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa vangeista on päihderiippuvaisia. Suurimmassa osassa tapauksista päihteidenkäyttö on ongelma jo siviilissä, sillä suurin osa rikoksista on tehty päihtyneenä tai päihteiden hankkimisen vuoksi. Tätä tukee Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemä päihdetilastollinen tutkimus vuodelta 2010. Sen mukaan vuonna 2009 poliisin tietoon tuli 35 750 väkivaltarikosta, joista 60-70% oli tehty päihteiden vaikutuksen alaisena. Samana vuonna poliisin tietoon tuli myös 17 454 huumausainerikosta. Huumelääkevalmisteiden hankkimiseksi tehtyjä murtautumisrikoksia tehtiin 109. Murtautumisrikosten määrä on selvästi kasvanut viimevuosista, oletettavana syynä tähän on ollut Subutexin saatavuuden vaikeutuminen. Vuonna 2009 poliisin tietoon tuli 23 203 rattijuopumustapausta, joista 83% syynä oli alkoholi, 14% huumausaineen ja 3% sekakäyttö. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2010,22-27.) Myös mielenterveysasiat voivat vaikuttaa haitallisesti tavoitteiden etenemiseen. Melkein joka toisella vangilla on persoonallisuushäiriö, ahdistuneisuushäiriö, masennus tai muu psyykinen sairaus. Päihteiden käyttö on oleellisesti yhteydessä psyykkisiin oireisiin, sillä se lisää niitä ja moni saattaakin käyttää päihteitä psyykkisten oireiden tai vakavamman mielisairauden oireiden peittämiseen, jolloin ollaan melkoisessa oravanpyörässä. (Tamminen 2011.)

7.2 Organisaatioon liittyvät seikat kyselyn perusteella

Kyselyn seuraavassa osiossa selvitettiin organisaatioon liittyviä seikkoja, jotka vaikuttivat tavoitteiden edistymiseen tai hättäsivät tavoitteiden edistymistä. Tarkennamme allaolevien kuvioiden avulla esille tulleita seikkoja.

Vaasan vankilan halu ja myönteisyys/halu tukea ja valmistella lupa-asioita. (Moniammatillisen työryhmän jäsen)

Kaikki ei jaksa pähkällä ongelmia vangin kanssa. (Moniammatillisen työryhmän jäsen)

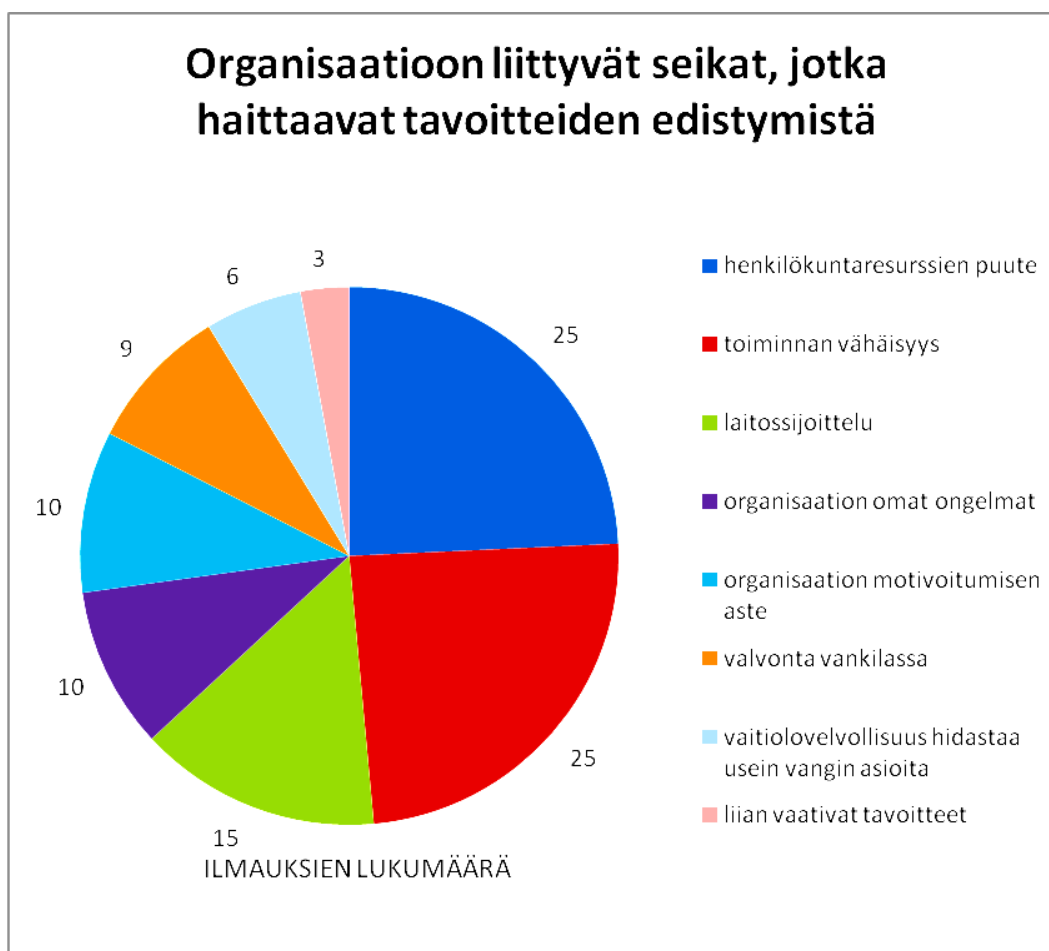

Kuvio 19. Organisaatioon liittyvät seikat, jotka edistävät tavoitteita.

Organisaatioon liittyviä edistäviä ilmauksia mainittiin yhteensä 107 kappaletta. Ilmaukset jakautuivat seuraavasti: osaava henkilökunta (27 ilmausta), vankilan tarjonta (25 ilmausta), tukeminen/motivointi (17 ilmausta), lupa-asiat (10 ilmausta), perhetapaamiset/tapaamiset (9 ilmausta), verkostoyhteistyö (6 ilmausta), yhteistyö organisaation sisällä (5 ilmausta), valvonta vankilassa (4 ilmausta), valvottu koevapaus (2 ilmausta), sijaistus (2 ilmausta).

Kyselyn perusteella neljä osa-aluetta nousi selkeästi esiin, jotka edistävät tavoitteita. Suurimpana asiana tavoitteiden edistämiseksi, jotka liittyivät organisaation, pidettiin

osaavaa henkilökuntaa. Osaava henkilökunta on tietenkin hyvän rekrytoinnin ja sisäisen koulutuksen tulos. Toiseksi tärkeimmäksi asiaksi nousi Vaasan vankilan tarjonta, jolla tarkoitetaan toimintoja, joilla pyritään vaikuttamaan esimerkiksi päihdeongelmaan taikka valmentavaa työtoimintaa, joka vastaa hyvin pitkälti koulutus ja työllisyys teema-alueen tavoitteisiin. Kolmantena suurena tekijänä pidettiin tukemista ja motivointia. Tällä tarkoitetaan sitä, että Vaasan vankilan henkilökunta kyselyn perusteella tukee ja motivoi vankeja tavoitteiden edistämiseksi. Neljäntenä asiana kyselystä voidaan nostaa esille lupa-asiat, joilla tarkoitetaan Vaasan vankilan positiivista suhtautumista erilaisiin lupiin. Luvilla tarkoitetaan esimerkiksi poistumislupia, opinto- ja siviilityölupia sekä valvottua koevapautta, jotka oleellisesti voivat edistää vangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden toteutumista.

Kuvio 20. Organisaatioon liittyvät seikat, jotka haittaavat tavoitteiden edistymistä.

Haittaavista tekijöistä esille tuli henkilökuntaresurssien puute (25 ilmausta), toiminnan vähäisyys (25 ilmausta), laitossijoittelu (15 ilmausta), organisaation omat ongelmat (10 ilmausta), organisaation motivoitumisen aste (10 ilmausta), valvonta vankilassa (9 ilmausta), vaitiolovelvollisuus hidastaa vangin asioita (6 ilmausta) sekä liian vaativat tavoitteet (3 ilmausta). Muita yksittäisiä ilmaisuja olivat henkilökunnan osaaminen, soittoajat, huono tapaamistila sekä hitaus tulkita vangin muuttunutta ajattelua. Yhteensä organisaatioon liittyviä haittaavia seikkoja ilmaistiin 107 kappaletta.

Suurimpana ongelmana organisaatioon liittyen pidettiin henkilöstöresursseja sekä toiminnan vähäisyyttä. Nämä kaksi asiaa olivat selkeästi eniten edustettuja ilmauksia, jotka aineistosta löytyi.

Näiden kahden syyn taustalta löytyy mielestämme valtion tuottavuusohjelma, joka osaltaan leikkaa myös rikosseuraamulaitoksen resursseja. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on vähentää 323 henkilötyövuotta vuosien 2005 –2011 välisenä aikana. Henkilöstön määrä on vähentynyt tuottavuusohjelman mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöresurssit ovat vähentyneet noin 150 henkilöllä vuodesta 2008 vuoteen 2010 loppuun mennessä. Tuottavuustoimenpiteillä on saavutettu myös taloudellista liikkumavaraa kehittämiseksi. (Rikosseuraamuslaitos 2010b.)

Toisaalta kyselyn perusteella on huomattava ristiriita, kun aikaisemmin mainittiin, että moniammatillinen työryhmä katsoi, että Vaasan vankilassa tarjottava toiminta, oli vaikuttamassa positiivisesti vankien tavoitteiden suhteen ja tässä yhteydessä sen katsotaan haittaavan tavoitteiden edistymistä. Toisaalta kyselyn perusteella huomattava määrä ilmauksia tuli laitossijoittelun huonouteen, joka tarkoittaa arviointikeskuksen päätöstä vangin sijoittamisesta. Moniammatillisen työryhmän mielestä arviointikeskus sijoittaa Vaasan vankilaan sellaisia vankeja, joiden tavoitteisiin ei pystytä vastaamaan. Tämä seikka voi vaikuttaa siihen, että vankilan tarjoama toiminta ei ole riittävän hyvää taikka laajaa. Myös vankilukumäärä on kasvanut, jonka vuoksi tarvittaviin toimintoihin ei ole ollut riittävästi resursseja. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006,25).

Lisäksi voidaan todeta, että kyselyn perusteella haittaavasti tavoitteiden edistymiseen vaikuttavat, organisaation omat ongelmat sekä vankilan henkilökunnan motivoituminen

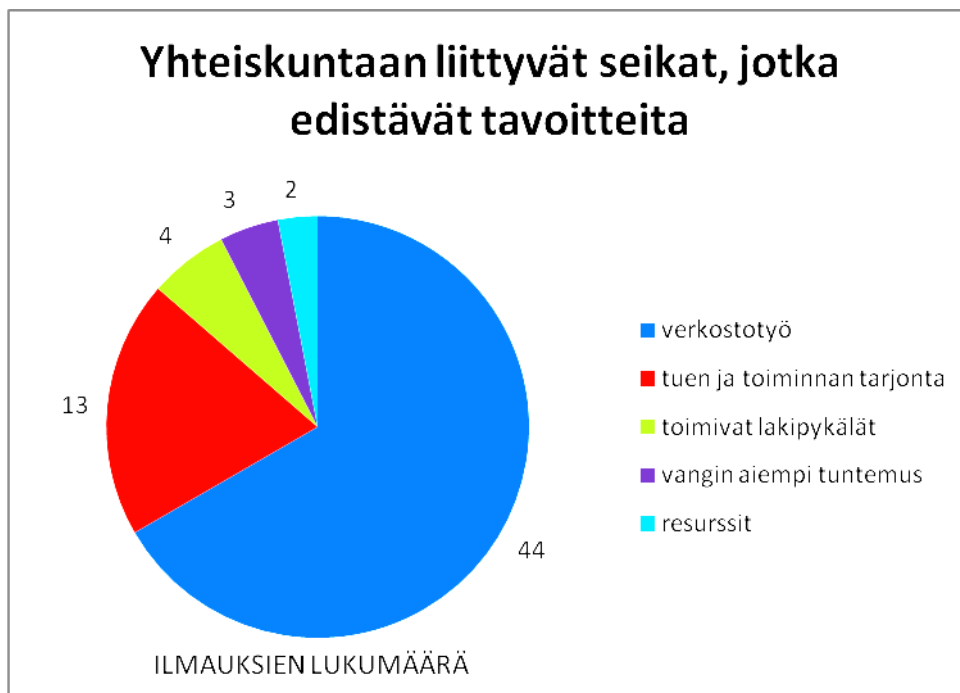
omaan työhönsä. Tämä tulos kertoo siitä, että moniammatillinen työryhmä koostuu pääosin koulutus-, kuntoutus- ja sosiaalisektoriin kuuluvista työntekijöistä ja suurin Vaasan vankilan ryhmä on valvontahenkilökunta. Moniammatillinen työryhmä kokee ongelmaksi sen, että valvontahenkilökunta ei ole mukana varsinaisesti rangaistusajan suunnitelmien toteuttamisessa, koska eivät koe sitä omaksi työkalukseksi. Toisaalta kyselyssä tuli esille se, että vartijoiden tekemä työ esimerkiksi motivoinnin ja tukemisen suhteen olisi saatava näkyväksi eli kirjattua vangin rangaistusajan suunnitelmaan.

Myös valvontaa vankilassa voidaan pitää haittaavana tekijänä. Valvonnalla voidaan kyselyn perusteella sitä, että lisäämällä valvontaa esimerkiksi päihteiden liikkuminen vankilassa olisi vähäisempää, mutta valvonnan lisääminen toisi tietenkin haasteita henkilöstöresursseihin. Valvonnan ongelmana voitiin pitää myös vankiin liittyvien tarkastusten vähäisyyttä. Esimerkkinä voidaan pitää lomalta palaavan vangin henkilökatsastusta.

7.3 Yhteiskuntaan liittyvät seikat kyselyn perusteella

Lisäksi kyselyssä selvitettiin yhteiskuntaan liittyviä seikkoja, jotka edistivät tavoitteita tai haittasivat tavoitteiden edistymistä. Yhteiskunnalla tässä yhteydessä tarkoitetaan tahoja, joiden kanssa tehdään yhteistyötä vangin asioissa. Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi kuntien sosiaalitoimi, oppilaitokset, TE-keskukset, kuntien asuntotoimet, kunnalliset ja yksityiset terveydenhuoltopalvelut jne.

Jatkohoitoon ei pääse taikka vanki ei sinne mene, ei ole avopaikkoja riittävästi. (Moniammatillisen työryhmän jäsen)

Kuvio 21. Yhteiskuntaan liittyvät seikat, jotka edistävät tavoitteita.

Yhteiskuntaan liittyvistä seikoista eniten esille nousivat verkostotyö (44 ilmausta) sekä tuen ja toiminnan tarjonta (13 ilmausta). Lisäksi kuviossa on esitetty toimivat lakipykälät (4 ilmausta), vangin aiempi tuntemus (3 ilmausta) sekä resurssit (2 ilmausta). Muina yksittäisinä edistävinä seikkoina pidettiin yhdyskuntaseuraamustoimistojen tuomaa kokemusta sekä vankilan suunnitelmallisempaa työskentelyä. Yhteensä yhteiskuntaan liittyviä tavoitteita edistäviä seikkoja ilmaistiin 68 kappaletta.

Tärkeimpinä asioina pidettiin siis yhteiskunnan kannalta verkostotyötä, joka tarkoittaa esimerkiksi vapautumisen valmistelun ja päihteidenkäyttöön liittyvien tavoitteiden edistämiseksi järjestettäviä verkostopalavereita tai muuta siviilitoimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Verkostotyön merkitys nousee esille myös sosiaalisiin suhteisiin sekä koulutukseen ja työllisyyteen liittyvissä tavoitteissa. Ilman verkostotyötä erilaisten toimijoiden kanssa asioiden selvittäminen veisi kauan aikaa, joka taas vaikuttaisi negatiivisesti tavoitteiden edistymiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön vuoden 2006 selvitysten mukaan tutkittavat vangit pitivät tärkeimpinä tuen antajina elämässä

yhteiskunnan puolelta yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijää, kotikunnan sosiaalitoimen työntekijää, kotikunnan päihdehuollon työntekijää, kotikunnan terveydenhuollon työntekijää, seurakunnan työntekijää sekä vapaaehtoisjärjestöjä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006,126.) Myös tuen ja toiminnan tarjontaa pidettiin tärkeänä. Tuen ja toiminnan tarjonnalla tarkoitetaan sellaisia asioita, joita voidaan tarjota vain siviilipuolelta. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi toimeentulo, opiskelu sekä päihdekuntoutukset.

Kuvio 22. Yhteiskuntaan liittyvät seikat, jotka haittaavat tavoitteiden edistymistä.

Yhteiskuntaan liittyviä edistämättömiä tekijöitä ovat asenteet vankeja kohtaan (19 ilmausta), palveluihin pääsy mahdotonta (18 ilmausta), resurssipula (15 ilmausta), siviilitoimijoiden tietämättömyys vankilasta (12 ilmausta), ei saa koulutuspaikkaa siviilistä (4 ilmausta) sekä lama (2 ilmausta). Lisäksi haittaavina yksittäisinä seikkoina esille tuli vertaistoiminnan vähäisyys, vankilan ulkopuolella olevan valvonnan

ongelmallisuus, vangin edun ja lapsen edun ristiriitaisuus sekä päihderiippuvuus. Yhteensä yhteiskuntaan liittyviä tavoitteita haittaavia ilmauksia oli 77 kappaletta.

Suurimpana hättävänä tekijänä pidettiin asenteita vankeja kohtaan, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vangin on vaikeampi saada asuntoa tai työpaikkaa taustastaan johtuvien ennakkoluulojen vuoksi. Myös palveluihin pääsyä pidettiin mahdottomana, tämä korostuu esimerkiksi päihdekuntoutuspaikkoja hakiessa, joihin on vaikeampi päästä vankilasta käsin. Lisäksi ongelmallisena pidettiin siviilitoimijoiden tietämättömyyttä vankilasta, joka varmasti osittain vaikuttaa myös asenteisiin vankeja kohtaan sekä siihen, että palveluihin on vaikeampi päästä. Tietäväisyys vankilassa tehtävästä työstä, kuten vankilassa tehtävästä päihdetyöstä sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisestä voisi helpottaa yhteiskuntaan liittyvien seikkojen ongelmallisuutta.

8 Johtopäätökset

Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneista vankeusvangeista noin 70% oli rangaistusajan suunnitelma laadittu asiakirjojen perusteella. Vangit, joiden rangaistusajan suunnitelma laaditaan asiakirjojen perusteella ovat alle vuoden vankeusrangaistusta suorittavia vankeja. Tavoitteiden edistymisen kannalta juuri lyhyt tuomio oli mielestämme suurin yksittäinen syy siihen, että rangaistusajan suunnitelman tavoitteet eivät ole edistyneet. Tavoitteista, jotka oli laadittu riski- ja tarvearvion perusteella oli edennyt 67%, kun taas tavoitteista jotka oli laadittu asiakirjojen perusteella oli edennyt vain 26%. Ero on mielestämme niin selkeä, että eroavaisuus ei selity pelkästään tavoitteiden sisällöllä vaan myös tuomion pituus vaikuttaa suuresti tavoitteiden edistymiseen.

Lyhyestä tuomiosta johtuen, rangaistusajan suunnitelma laaditaan vankia näkemättä, vain asiakirjojen perusteella. Vanki näkee suunnitelmansa vasta vankilaan tullessa, jolloin tavoitteet voivat olla hyvin epärealistisia, koska ne eivät vastaa vangin omia näkemyksiä hänen tarpeistaan. Toisaalta voidaan kysyä, mikä merkitys rangaistusajan suunnitelmalla ylipäättään on, jos vanki ei ole ollut sitä yhteistyössä erikoissuunnittelijoitten kanssa tekemässä, eikä näin ollen ole millään tavalla sitoutunut suunnitelmalliseen rangaistusaikaan. Olisi löydettävä uusia keinoja siihen, että vankiin liittyvät tavoitteet tukisivat paremmin vangin reaaliaikaista tarvetta. Vangin haastatteleminen esimerkiksi videoneuvottelulaitteilla ennen suunnitelman tekoa voisi olla yksi tapa, jolla asiaa voitaisiin parantaa. Riskiperiaatteen mukaan työskentelyn intensiteetti tulee mitoittaa asiakkaan uusimisriskiin. Pitäisi pystyä erottamaan riskin taso, koska työn määrä tulisi määräytyä sen mukaan, kuinka suuri riski syyllistyä uusiin rikoksiin on. (Andrews 1995:48-54). Tämänkin takia rangaistusajan suunnitelmat tulisi laatia luotettavien riski- ja tarvearvioiden perusteella. Lisäksi voitaisiin miettiä sitä, olisiko mahdollista hajauttaa arviointeja tekeviä työntekijöitä alueellisesti tekemään suunnittelutyötä, koska suuri osa vangeista sijoitetaan vankilaan siviilistä ja suunnitelma on tehty ilman vangin todellista tarpeen selvittämistä. Tuomioiden täytäntöönpanoon menee usein kovin pitkä aika rikoksesta, jolloin rikoksen jälkeen ja vankilaan tulon välillä on voinut tapahtua paljon asioita, joita kirjallisesta materiaalista ei selviä. Ulosottomiehen kanssa

tehtävä yhteistyö osaltaan tietenkin on jo tätä työtä, mutta varmasti tässä olisi kehitettävää. Kun tavoitteet ovat vangin mielestä hyvin kaukana reaalitylanteesta, ei vanki ole sitoutunut suunnitelmaansa ja vankeusaikana tavoitteiden eteneminen on hyvin epätoiminnaköistä. Yhteistyön merkitystä sijoitusvankilan ja arviointikeskuksen välillä, vankien sijoittamisessa voidaan pitää todella tärkeänä, koska silloin voitaisiin paremmin taata se, että yksittäisen vangin tavoitteisiin voidaan ylipäätään Vaasan vankilassa vastata. Asia nousi esille selkeimmin henkilökunnalle teetetyt kyselyn perusteella.

Arviointikeskuksen tekemän sijoittelun merkitys nousi esiin kyselyissä, koska vankien sijoittaminen Vaasan vankilaan tehdään usein vain kotipaikkakunnan mukaan. Tällöin rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden edistymisen edellytykset jäävät usein toissijaiseksi. Koetaan, että Vaasan vankilassa ei ole tarpeeksi toimintaa eikä myöskään resursseja tavoitteiden edistämiseksi. Koska sijoittelutoimintaan oltiin ylipäätään tyytymättömiä, kertoo se mielestämme siitä ristiriidasta, joka syntyy kotipaikan ja rangaistusajan suunnitelmien tavoitteista. Mielestämme olisi hyvin hyvin tärkeää, että suunnitelmien tavoitteet otettaisiin paremmin huomioon yksittäisen vangin sijoittelupäätöstä tehdessä.

Materiaalin perusteella 82% tavoitteista liittyy päihteisiin, ajatteluun ja käyttäytymiseen sekä koulutukseen ja työllisyyteen. Päihteisiin ja ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden edistämiseksi käytetään Vaasan vankilassa tällä hetkellä lähinnä vain yksilötyön keinoja, joka on hyvin paljon resursseja vievää toimintaa.

Päihdeongelmat ovat hyvin yleisiä vangeilla ja se näkyy myös suurena määränä tavoitteissa. Päihteisiin liittyvien tavoitteiden edistämiseen voidaan päästä yksilötyön eri keinoin sekä erilaisilla ryhmämuotoisilla toiminnoilla. Vuonna 2010 päihteisiin liittyviin tavoitteisiin pyrittiin vastaamaan suurimmaksi osaksi yksilötyön keinoin, mutta tulevaisuudessa tulisi varmistaa se, että ryhmämuotoisia toimintoja tulisi yksilötyön rinnalle enemmän. Useisiin päihteisiin liittyviin tavoitteisiin voitaisiin hyvin vaikuttaa ryhmämuotoisella informoivalla ohjelmalla, esimerkiksi Antiriippuvuudet-inforyhmätoiminnalla, joka on lyhyt motivoiva päihdeohjelma. Joka tapauksessa olisi

suosittava lyhyt kestoisia ohjelmia, joilla tavoitettaisiin suhteellisen lyhyttäkin rangaitusta suorittavia vankeja.

Päihteidenkäyttö vankilassa vaikuttaa kyselyn mukaan merkittävästi tavoitteiden edistymiseen. Kyselyyn vastanneiden mukaan päihteidenkäyttö vankeusaikana estää tavoitteiden edistymisen, jopa monen teema-alueen, koska aineiden käytöstä kiinni jäänyt vanki putoaa usein automaattisesti pois toimintojen piiristä. Takaisin toimintoihin saman vankeusrangaistuksen aikana on usein hyvin hankalaa. Asetelma on hyvin haastava, jos ajatellaan kuntoutumisen kannalta, koska retkahtaminen kuuluu osaltaan kuntoutumisprosessiin. Asenteet vankia kohtaan, joka on jäänyt kiinni päihteiden käytöstä ovat hyvin negatiiviset. Olisikin mielestämme tärkeää luoda jonkinlainen strategia retkahdusohjelmalle ja sille, miten kyseinen vanki voisi tulevaisuudessa päästä takaisin esim. päihdeohjelmaan mukaan. Hankilökunnan asenteet voivat mielestämme olla todella suuri ongelma päihdeongelmaisten vankien tavoitteiden edistymisessä. Mielestämme olisi hyvä, jos asiaan voitaisiin koko henkilökunnan taholle järjestää keskustelutilaisuus, jossa voitaisiin löytää tähän asiaan kultainen keskitie. Toisaalta voitaisiin miettiä sitä, miten päihteidenkäyttöä vankilassa voitaisiin paremmin estää, olisiko mahdollista esimerkiksi osastoinnilla mahdollisuus vaikuttaa päihteiden saatavuuteen vankilassa. Osastoinnin ongelmana ensimmäisenä tulee kuitenkin mieleen resurssit, koska osastointi vaatii huomattavasti enemmän resursseja, kuin nykyinen toimintatapa, joka pohjautuu siihen, että vankilan toiminnot on keskitetty kaikille ja samanaikaisesti (esim. ulkoilu ja vapaa-ajan toiminnot).

Ajatteluun ja käyttäytymiseen vaikuttamiseen liittyy mielestämme hieman samankaltaisia ongelmia kuin päihteisiin liittyvien tavoitteiden kohdalla. Tavoitteisiin on pyritty vastaamaan vain yksilötyön keinoin, joka on suhteellisen pienen määrän vankeja tavoitettava tapa. Ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviä ryhmäohjelmia olisi myös lisättävä vankilan tarjontaan, jotta vankien tavoitteisiin voitaisiin paremmin vastata.

Valmentavan työtoiminnan merkitys tavoitteiden edistämiseksi on todella suuri, koska yli joka kolmannella vangilla on työhön liittyviä tavoitteita. Valmentavalla

työtoiminnalla on lisäksi todettu olevan vaikutusta monen muunkin teema-alueiden tavoitteiden edistämiseksi.

Kyselyiden perusteella vangin motivaatio/oma halu koettiin olevan suurin vaikuttava tekijä tavoitteiden edistymiseen. Vangin motivaatio näkyy usein aktiivisuutena hoitaa omia asioitaan, joka edesauttaa huomattavasti tavoitteiden edistymistä. Toisaalta motivaatioon suuresti vaikuttava seikka on mielestämme rangaistuksen pituus, koska lyhyt tuomioisella vangilla ei ole esimerkiksi mahdollisuutta lomiin. Lomille pääsyn edellytyksenä voidaan yleisesti pitää sitä, että rangaistusajan suunnitelma on edennyt. Pitkätuomioisilla vangeilla on mielestämme täten huomattavasti enemmän pelissä, kuin lyhyt tuomioisilla vangeilla. Voidaankin todeta, että pitkäaikaisen vangin voidaan sanoa hyötyvän huomattavasti enemmän suunnitelmaan sitoutumisesta kuin lyhyttuomioinen vanki. Aktiivisuutta voidaan usein pitää motivaationa ja se tuo sen ongelman, että hiljaista ja syrjään vetäytyvää vankia pidetään motivoitumattomana. Tällöin olisi hyvin tärkeää mielestämme vangin motivointi erilaisten toimintojen pariin. Mielestämme taustalla on myös tietämättömyyttä vankilan tavoista ja niistä mahdollisuuksista, joita vankila tarjoaa.

Kyselyssä kysimme myös numeerista arviota tavoitteiden edistymisestä ja jokaisen teema-alueen katsottiin edistyneen melko hyvin (3). Mielestämme näkemys on kuitenkin ristiriidassa siihen tulokseen, joka näkyy rangaistusajan suunnitelman kirjauksissa. Voidaankin todeta, että kirjaamisen tärkeys tulee kaikilla olla tiedossa, koska muuten sen vaikutus tutkittavaan asiaan voi olla merkittävä. Koska koko aineistossamme oli 32% tavoitteista ilman kirjausta, voidaan pitää todennäköisenä, että tavoitteiden arviointi on vain jäänyt kirjaamatta vankitietojärjestelmään.

Suurimpina kehityskohteina mielestämme voidaan pitää seuraavia asioita:

1. Ryhmämuotoisia mahdollisimman lyhyitä ohjelmia tulisi saada mukaan, jotta vankien tavoitteisiin pystyttäisiin paremmin vastaamaan. Ohjelmien tulisi vastata lähinnä ajatteluun ja käyttäytymiseen sekä päihteisiin liittyviin tavoitteisiin.

2. Kuinka voitaisiin parantaa rangaistusajan suunnitelman arviointityötä niiden osalta, joiden suunnitelma laaditaan kirjallisen materiaalin perusteella? Voitaisiinko arviointityötä hajauttaa enemmän kuin nykyellään on hajautettu? Parantaisiko vangin läsnäolo arviointityötä myös kirjallisen materiaaliin perustuvia rangaistusajan suunnitelmia tehdessä?

3. Päihteiden käyttö vankeusaikana voi usein tuhota jäljellä olevan rangaistusajan, joten päihderikkomukseen syyllistyneen vangin jatkumo rangaistusajan suunnitelman mukaisesti tulisi jotenkin huomioida. Siihen suurimman vaikutuksen tekee organisaation asenne ja moraalit. Ei voida sanoa, että asia olisi helposti ratkaistu, mutta jotenkin asiaa voitaisiin varmasti parantaa.

4. Henkilöstöresurssit ovat vajavaiset, joten töiden uudelleenorganisointi tulevaisuudessa on tärkeää. Ohjelmatoimintaan tulisi saada jotenkin lisää ohjaajia, mutta valtion tuottavuusohjelma aiheuttaa ymmärrettävästi ongelmia, ainakin lisäresurssien saamisessa.

5. Yhteistyötä kuntien kanssa olisi kehitettävä, vaikka siihen suhteellisen tyytyväisiä kyselyn mukaan oltiinkin. Yhteistyön merkitys kuntien kanssa tulee olemaan tulevaisuudessa todella tärkeää. Vankien vapautumisen valmistelun näkökulmasta yhteistyö on välttämätöntä.

6. Kuinka saataisiin valvontapuolen henkilöstö sitoutumaan rangaistusajan suunnitelmien eteen tehdyn työn kirjaamiseen? Valvontahenkilöstö tekee paljon tavoitteita edistävää työtä, mutta sitä ei kirjata vankitietojätjestelmään. Olisi tärkeää, että tämä työ näkyisi myös kirjallisesti.

9 POHDINTA

Tutkimuksen aiheen saimme oman työemme kautta esille tulleista olettamuksista. Ennen tutkimuksen tekemistä oletimme, että Vaasan vankila ei pysty vastaamaan kaikkiin arviointikeskuksen asettamiin tavoitteisiin ja että vangit sijoitellaan kotipaikkakunnan eikä varsinaisesti rangaistusajan suunnitelmien mukaisesti. Rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden edistymistä ei ole aiemmin tutkittu Vaasan vankilan kannalta ja halusimme ajankohtaisen katsauksen siitä mihin tavoitteisiin pystytään vastaamaan tällä hetkellä ja kuinka resurssit on suunnattu. Halusimme tuoda myös esille kehittämiskohteita, jotta tavoitteisiin pystyttäisi tulevaisuudessa vastaamaan paremmin.

Tutkimuksen toteutus eteni tutkimussuunnitelman mukaisesti ja tutkimusluvan (Liite 3) hankkiminen oli vaivatonta. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja siinä käytettiin kahta eri aineistoa. Tutkimuksen kohderyhmä oli suurin mahdollinen, sillä siihen kerättiin kaikki vuonna 2010 vapautuneiden vankeusvankien rangaistusajan suunnitelmat ja kaikkien moniammatillisen työryhmän jäsenten kyselyvastaukset. Suuren ja kattavan aineiston avulla saimme vastaukset kaikkiin tutkimusongelmiin.

Tutkimuksessa käytettävän kyselylomakkeen kysymykset yritettiin muotoilla mahdollisimman hyvin vastaamaan tarkoituksiamme. Jälkikäteen ajateltuna kysymyslomakkeessa olisi voitu kysyä ainoastaan vankiin, organisaatioon ja yhteiskuntaan liittyviä yhteisiä tekijöitä, luokittelematta kysymyksiä pääteemaluokkien mukaisesti. Toisaalta ilman luokittelua kyselyyn ja tutkimusongelmaan ei välttämättä olisi saatu niin kokonaisvaltaista vastausta. Pyysimme työryhmän jäseniä myös arvioimaan tavoitteiden edistymistä numeerisesti, mutta päätimme jättää mainitsematta sen tutkimustuloksissa ja tuoda sen esille ainoastaan johtopäätöksissä, koska kaikki olivat vastanneet melko hyvin (3). Emme kokeneet sen vaikuttavan oleellisesti tutkimustuloksiin.

Tutkimus toteutettiin eettisiä periaatteita noudattaen. Vankitietojärjestelmän kautta saatujen rangaistusajan suunnitelmien tavoitteita ei voida yhdistää keneenkään yksittäiseen vankiin. Myöskään kyselyistä poimittuja ilmauksia tai käytettyjä siteerauksia ei voida yhdistää keneenkään yksittäiseen työryhmän jäseneseen.

Tutkimuksen luotettavuus maksimoitiin käyttämällä tutkimuskohteena kaikkien Vaasan vankilasta vuonna 2010 vapautuneiden vankeusvankien rangaistusajan suunnitelmia ja jakamalla kyselylomake kaikille moniammatillisen työryhmän jäsenille. Lisäksi luotettavuutta lisää se, että olemme tutkineet aineiston kahdestaan. Luotettavuutta lisättiin myös käyttämällä kahta eri tutkimusaineistoa.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2010). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Andrews, Don (1995). *The Psychology of Criminal Conduct and Effective Treatment*. Teoksessa James McGuire (toim.) *What Works: Reducing Reoffending. Guidelines From Research and Practice*. Chichester. Wiley.

Boucht, Johan & Frände, Dan (2008). *Suomen rikosoikeus – rikosoikeuden yleisten oppien perusteet*. Tampere. Juvenes Print.

Hakala-Ranta, Maria (2011). Vaasan vankilan erityisohjaaja. Haastattelu 23.2.2011 Vaasa.

HE 263/2004 vp (2004). Hallituksen esitys. [online]. [viitattu 10.3.2011]. Saatavana internetissä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040263.pdf>>

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2000). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1997). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1998). *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Liikanen, Pirkko & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1992). *Tutkimus ja sen raportointi*. Helsinki. Kirjayhtymä.

Hypén, Kimmo (2010a). Vankeusajan suunnittelu ja yhdyskuntaseuraamukset. [online]. [viitattu 4.3.2011]. Saatavilla Internetissä: <URL: http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/tietopankki/tietoa_rikollisuudesta_ja_seuraamuksista/vankeusajan_suunnittelu_ja_yhdyskuntaseuraamukset/?id=394>

Hypén, Kimmo (2004). *Vankilasta vuosina 1993-2004 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet*. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (2001). *Laadulliset tutkimusmenetelmän hoitotieteissä*. Helsinki. WSOY.

Karsikas, Vuokko (2005). *Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis – Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen*. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Kaukonen, Olavi (2006). *Päihteet ja vankila*. [online]. [viitattu 7.4.2011]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/132-paihteet-ja-vankila>>

Kivivuori, Janne & Linderborg, Henrik (2009). *Lyhytaikaisvanki – Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntilasta ja rikollisuudesta*. Helsinki. Hakapaino.

Koski-Jännes, Anja & Tammi, Tuukka & Aalto, Mauri (2009). *Irti päihdeongelmista: tutkimuksia hoidon ja ehkäisyn menetelmistä*. Helsinki. Edita.

Kuutti, Jari (2011). Vaasan vankilan rikosseuraamusesimies. Haastattelu 20.2.2011 Vaasa.

Kyngäs, H & Vanhanen, L (1999). Sisällönanalyysi. *Hoitotiede* 11,3-11

Laine, Matti (2007). *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Mohell, Ulla (2010). Vankeuslainsäädäntö. [online]. [viitattu 18.2.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/tietopankki/tietoa_rikollisuudesta_ja_seuraamuksista/vankeuslainsaadanto/?id=395>

Myhrberg, Pertti (2007). *Vangin asema ja valvonta*. RSKK. Juvenes Print.

Nurminen, N. & Ahmavaara, S. & Niiniskorpi, M. 2008. Rangaistusajan suunnitelmat. Opas toteutukseen, kirjaamiseen ja arviointiin. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus opetusmoniste 1/2008. Julkaisematon.

Näkki, Pirjo (2006). *Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan velkaantuminen*. Helsinki. Yliopistopaino.

Pajujoja, Jussi & Mohell, Ulla (2006). *Vankeuspaketti – Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä*. Tallinna. Tietosanoma Oy.

Riittinen, Liisa (2011). *Kaksoisdiagnoosiasiakkaiden palveluohjausseminaari 15.2.2011* Laurea, RSKK.

Rikoslaki (1889). [online]. [viitattu 17.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>.

Rikosseuraamuslaitos (2011a). *Rikosprosessin kulku*. [online]. [viitattu 10.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.rikosseuraamus.fi/49172.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2010a). *Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskusten toiminta, dnro 36/004/2010*. [online]. [viitattu 11.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.rikosseuraamus.fi/37249.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2009). *Uusi nimi – Uusi organisaatio*. [online]. [viitattu 23.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/sw85r2gg_1.pdf>

Rikosseuraamuslaitos (2011b). *Cognitive Skills-ohjelma*. [online]. [viitattu 10.4.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.rikosseuraamus.fi/52965.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2011c). *Vapautumisen valmistelu*. [online]. [viitattu 3.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.rikosseuraamus.fi/39298.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2011d). *Kuntouttava toiminta – Päihdetyö*. [online]. [viitattu 7.4.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.rikosseuraamus.fi/4829.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2008). *Rikosseuraamusviraston menettelyohje Nro 6/011/2008* [online]. [viitattu 28.2.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.rikosseuraamus.fi/37462.htm>>

Rikosseuraamuslaitos (2010b). *Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2010*. [online]. [viitattu 10.4.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.rikosseuraamus.fi/54144.htm>>

Rikosseuraamusviraston monisteita (5/2008). Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen. [online]. [viitattu 12.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.rikosseuraamus.fi/44434.htm>>

Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidon tarve. [online]. [viitattu 30.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.rikosseuraamus.fi/51143.htm>>

Rikosseuraamusviraston julkaisuja (1/2003). Perhe muurin toisella puolella. Vammala. Vammalan kirjapaino.

Sijoittajaysikkötoiminnan käsikirja 2004. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2004. Julkaisematon.

Suoranta, Esa (2010). Rikosseuraamusesimiehen ransu-käsikirja. Julkaisematon.

Tamminen, Eeva (2011). Päihteet, mielenterveys ja vankeus. [online]. [viitattu 7.4.2011]. Saatavana Internetissä: <URL: <http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=355>>

TemaNord (2005). Nordic Prison Education – A lifelong learning perspective. Århus. Aka print A/S.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2010). Päihdetilastollinen vuosikirja 2010 – Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Tolvanen, Matti (2008). Rikoksen rangaistus. Lautamies 1/2008.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.

Vaasan vankila (2011a). Pakkiohjelman käsikirja. Julkaisematon.

Vaasan vankila (2010). Maihinnousuryhmän esittely. Julkaisematon.

Vaasan vankila (2007). Kristillisen päihdekuntoutusosaston käsikirja. Julkaisematon.

Vaasan vankila (2011). Perhetapaamisohje. Julkaisematon.

Vankeusasetus (2006). [online]. [viitattu 11.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060509>>

Vankeuslaki (2005). [online]. [viitattu 10.3.2011]. Saatavana Internetissä <URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050767>>

Vankilaopas – Vaasan vankila (2011). [online]. [viitattu 20.3.2011]. Saatavana Internetissä: <URL:<http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/index.php?id=562>>

Vilka, Hanna (2005). Tutki ja kehitä. Helsinki. Tammi.

LIITE 1

1. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet toteutuivat/etenivät Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Päihteet

2. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät päihteisiin ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

0	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Mitkä seikat mielestäsi edistivät päihteisiin liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi haittasivat päihteisiin liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Koulutus ja työllisyys

3. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät koulutukseen ja työllisyyteen ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi häitäsivät koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Ajattelu ja käyttäytyminen

4. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät ajatteluun ja käyttäytymiseen ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi haittasivat ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Sosiaaliset suhteet

5. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät sosiaalisiin suhteisiin ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät sosiaalisiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi haittasivat sosiaalisiin suhteisiin liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Terveys

6. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät terveyteen ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät terveyteen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi häitäsivät terveyteen liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Vapautuminen

7. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät vapautumisen valmisteluun ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät vapautumisen valmisteluun liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi haittasivat vapautumisen valmisteluun liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Tulot ja talous

8. Miten mielestäsi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteet, jotka liittyivät talouden hoitoon ovat toteutuneet/edenneet Vaasan vankilassa vuonna 2010?

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto asteikolla 0-5.

ei ollenkaan	erittäin huonosti	huonosti	melko hyvin	hyvin	täydellisesti
0	1	2	3	4	5

Mitkä seikat mielestäsi edistivät talouden hoitoon liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

Mitkä seikat mielestäsi haittasivat talouden hoitoon liittyvien tavoitteiden toteutumista?

a) vankien osalta?

b) organisaation osalta?

c) yhteiskunnan osalta?

LIITE 2

Edistävät seikat	Ilmauksia	Edistymistä haittaavat seikat	Ilmauksia
Oma aktiivisuus/motivaatio	65	Ei omaa halua/motivaatiota	55
Verkostotyö	44	Päihteiden käyttö	25
Osaava henkilökunta	27	Henkilökuntaresurssien puute	25
Vankilan tarjonta	25	Toiminnan vähäisyys	25
Tukeminen/motivointi	17	Asenteet vankeja kohtaan	19
Tuen ja toiminnan tarjonta	13	Palveluihin pääsy mahdotonta	18
Lupa-asiat	10	Resurssipula	15
Perhetapaamiset/tapaamiset	9	Laitossijoittelu	15
Hyvät suhteet omaisiin	8	Siviilitoimijoiden tietämättömyys	12
Päihitteettömyys	7	Organisaation omat ongelmat	10
Verkostoyhteistyö	6	Organisaation motivoitumisen aste	10
Yhteistyö organisaation sisällä	5	Valvonta vankilassa	9
Valvonta vankilassa	4	Mielenterveysasiat	8
Toimivat lakipykälät	4	Järjestäytynyt rikollisuus	7
Halu selviytyä siviilissä	3	Puutteet arjen taidoissa	6
Aiempi työkokemus	3	Vaitiolo velvollisuus hidastaa asioita	6
Vangin aikaisempi käyttäytyminen	3	Epäluottamus henkilökuntaa kohtaan	5
Vangin aiempi tuntemus	3	Ei saa koulutuspaikkaa siviilissä	4
Resurssit	2	Häiriökäytös	3
Valvottu koevapaus	2	Lyhyt tuomio	3
Sijaistus	2	Liian vaativat tavoitteet	3
Yks.toimistojen tuoma kokemus	1	Eristettynä asuminen	2
Vankilan suunnitelmallinen työsk.	1	Jäykkä vankilarakenne	2
Selkeät tulevaisuuden suunnitelmat	1	Pelko kohdata omia tunteitaan	2
Uskallus puhua asioista	1	Lama	2
Lastensuojelu	1	Vertaistoiminnan vähäisyys	1
Päätäväisyys	1	Ulkopuolisen valvonnan ongelmat	1
Korvaushoito	1	Vangin etu vs. lapsen etu	1
		Päihderiippuvuus	1
		Vankiyhteisön kova painostus	1
		Sosiaaliset suhteet	1
		Omien voimavarojen yliarviointi	1
		Ammattitaidottomuus	1
		Kieliongelman (ulkomaalaiset vangit)	1
		Suunnitelmalla pelaaminen	1
		Henkilökunnan osaaminen	1
		Soittoajat	1
		Huono tapaamistila	1
		Hitaus tulkita vangin muutosta	1
YHTEENSÄ	269	YHTEENSÄ	305

LIITE 3

11.2.2011

7/332/2011

Jaana Ahonen
Erityisohjaaja
Vaasan vankila

Ari Pekka Pajuluoma
Erityisohjaaja
Vaasan vankila

Hakemuksenne 27.1.2011

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Vaasan ammatti-
korkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelman opinnäytetyötä var-
ten. Opinnäytteen ohjaajana toimii lehtori Ahti Nyman.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Opinnäytteen tarkoituksena on selvittää, miten vankien rangaistusajan suun-
nitelmiin kirjatut tavoitteet ovat toteutuneet Vaasan vankilassa.

Tutkimuksen kohderyhmä

Opinnäytteessä tutkitaan Vaasan vankilasta vuoden 2010 aikana vapautuneita
vankeusvankeja, joille on tehty rangaistusajan suunnitelma. Tutkimuksessa
selvitetään rangaistusajan suunnitelmiin kirjatut tavoitteet ja se miten niihin
pystyttiin vastaamaan.

Tutkimuksen toteutus

Sisällön analyysi vankien tavoitteista, jotka saadaan rangaistusajan suunni-
telmista.

Vaasan vankilan moniammatilliselle työryhmälle tehtävä puolistrukturoitu
kysely.

Olette olleet yhteydessä Vaasan vankilanjohtajaan Taina Nummelaan ja
apulaisjohtaja Tiina Larikkaan. He ovat suhtautuneet myönteisesti tutkimuk-
sen toteuttamiseen.

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimuslu-
van hakemuksenne mukaisesti.

Käytännön järjestelyt tutkimuksen toteuttamiseksi sovitaan johtaja Taina Nummela tai apulaisjohtaja Tiina Larikka välityksellä.

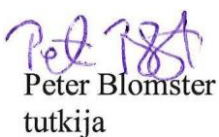
Henkilöstön osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää haastatteluihin yksilöity suostumus. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Vaasan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vemissakatu 2A, 01301 VANTAA). Hankkeesta tulee myös lähettää tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pitää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Kirsti-Kuivajärvi
kehitysjohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Sauli Hautakangas
Vaasan vankilanjohtaja Taina Nummela
Vaasan vankilan apulaisjohtaja Tiina Larikka